VERHANDELING

OVER DE

PODAGRA,

DOOR

J. VAN LIER, Ez.

Practiserend Geneesheer te Amsterdam.

AMSTERDAM,
BIJ S. DE GREBBER.

1838.

VERHANDELING

OVER DE

PODAGRA,

DOOR

J. van Lier, Ez.

Practiserend Geneesheer te Amsterdam.

TE AMSTERDAM, BIJ

S. de Grebber.

1838.

Nur die innige Verschmelzung der Theorie mit Erfahrung vermag das eigentlich wahre, gediegene in unserer Wissenschaft hervorzubringen, indem uns das blos theoretische, oder blos empirische, so trefflich es auch an und für sich ist, niemals eine wahre Befriedigung gewähren kann.

Marcus, Ephemeriden der Heilkunde B. III H. 3 S. 220.

AAN DEN LEZER.

Hij die als schrijver optreedt, stelt zich even als hij, die aan den publieken weg timmert, aan de aanmerkingen van iederen voorbijganger bloot. Geen wonder dan ook, dat ik in den beginne huiverig was en zulks nog ben, om mijne krachten aan de hier behandelde stoffe te wagen niet alleen, maar mijne opmerkingen en nasporingen aan mijne kunstbroeders en het publiek over het algemeen mede te deelen. Mijne aarzelingen dienaangaande waren te natuurlijker, wanneer ik bedacht, dat zelfs de beroemdste geneeskundigen van vroegeren en lateren tijd over het onderwerp mijner behandeling onderling in gevoelen verschild hebben. Ik heb dan ook gedurig alvorens mijne eigene wijze van zien te wagen, de meeningen der groote mannen, welker werken ik raadpleegde, opgespoord en te boek gesteld. Het is echter zeer verre van mij, dat ik zou durven gelooven, het groote problema van de oorzaken en geneeswijze der Podagra, *hetwelk zoo vele verlichte en kundige artsen heeft bezig gehouden, hier te hebben opgelost. Mijn eenig doel was, om door een meer opzettelijk onderzoek de verdere nasporingen, welke dienaangaande mogten worden in het werk gesteld, bevorderlijk te zijn. Moge men als zoodanig mijn*

werk

werk beoordeelen, moge men het beschouwen als eenigzins aan dat doel te hebben beantwoord, en ik zal mij, in het bewustzijn van eenig nut gesticht te hebben, voor de daaraan bestede moeite ruimschoots beloond achten.

Om eene geregelde orde te volgen, vond ik het niet ondoelmatig deze verhandeling in drie hoofdstukken te verdeelen, om in het eerste, over den invloed *te spreken*, van verschillende luchtstreken en levenswijzen, op het doen ontstaan, verergeren, verminderen, of voorkomen der Podagra, *ten einde hierdoor met* de ware natuur of het wezen dezer ziekte *beter bekend te worden, en zoo doende*, de middelen *te leeren kennen*, om de aanvallen te voorkomen, te verminderen, of te verzachten, en op de meest gepaste wijze te behandelen.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over den invloed van verschillende luchtstreken en levenswijzen, op het doen ontstaan, verergeren, verminderen, of voorkomen der Podagra.

Om niet onbekend te schijnen met het gevoelen van hen, welke meenen, dat de Podagra eene erfelijke ziekte is, die steeds van ouders op kinderen overgeplant wordt, en waarop dus noch luchtstreek, noch verschillende levenswijze invloed hebben, achten wij het niet onnoodig, alvorens tot de behandeling des invloeds van verschillende luchtstreken en levenswijzen over te gaan, ons met weinige woorden, hier bezig te houden *over den natuurlijken aanleg der Podagra, door overerving verkregen.*

Hieromtrent dan bestaan verschillende gevoelens. Vele geneeskundigen hebben de Podagra als eene steeds van ouders op kinderen bij overerving voortgeplante ziekte verklaard. »Is deze verklaring waar, zegt integendeel SCUDAMORE (*), dan zouden kinderen van jichtige ouders zelden hiervan bevrijd blijven, en alsdan zoude het getal van de aan voortgeplante Podagra lijdenden grooter moeten zijn, dan het getal van hen, die dezelve door andere schadelijk werkende invloeden hebben verkregen;" hetgeen tegen zijne ondervinding streed, daar hij het volgende, als de uitkomst derzelve, bekend gemaakt heeft. Bij

(*) SCUDAMORE, *über die Natur, und Heilung der Gicht, aus dem Engl. übersetzt von* C. HESSE 1819.

Bij 113 zieken, was de ziekte geërfd:

van den vader bij . .	32
van de moeder bij . .	9
van den vader en de moeder bij	3
van den grootvader . .	6
van de grootmoeder . .	1
gevallen waarin alleen de oom was aangetast. .	3
van eene tante	1
dus	55
Gevallen waarin geen der voorouders deze ziekte gehad heeft . . .	58

Hieruit blijkt dus dat het getal der verworvene zich tegen de geërfde verhoudt gelijk 58 tot 55, en vergeleken met de regtstreeks van ouders geërfde gelijk 58 tot 44.

Ook MORGAGNI noemt de Podagra eene verkregene ziekte, en HEBERDEN verhaalt, eene vrouw gekend te te hebben, die aan Podagra en aan vele uit jichtknobbels ontstane zweren lijdende was, zonder dat eenige van hare nabestaanden hierdoor aangetast waren. CADOGAN wil zelfs dat de Podagra nimmer bij overerving kan worden voortgeplant, terwijl weder anderen, zoo als wij zoo even zeiden, waaronder JAMES JOHNSON (*), gelooven, dat er menschen zijn, die de Podagra van hunne ouders bij overerving verkrijgen, en waarop dus de levenswijze geenen invloed hebben kan. Evenwel zoude, volgens hem zelven, de Podagra niet enkel bij overerving, maar ook door andere schadelijke invloeden voortgebragt kunnen worden. Wij voor ons echter willen niet ontkennen, dat deze ziekte eene erfenis van ou-

(*) *Practische Untersuchungen über die Natur, Behandlung und Vorbauung der Gicht in allen ihren Formen, übersetzt von* A. J. BLOCH, Halberstad 1820 bl. 53.

ouders op kinderen kan zijn en ook zeer dikwijls is, maar dat Podagra, als Podagra, in haren ganschen ziektevorm bij overerving zou kunnen voortgebragt worden, dit betwijfelen wij zeer, zoo dat hetgeen wij toestemmen, zich tot het volgende bepaalt; dat kinderen van podagreuse ouders de voorbeschiktheid tot deze ziekte overerven kunnen, dat is: zij kunnen de zaden der ziekte met zich dragen, zonder dat evenwel daaruit noodzakelijk volge, dat zij de ziekte zelve bekomen; zij is derhalve slechts te beschouwen als eene kiem, die bij gebrek aan uit- of inwendige schadelijke invloeden blijft sluimeren; eerst dan, wanneer deze laatste op dezelve inwerken, geraakt zij tot ontwikkeling. Want, even als het zaad, ofschoon de kiem eener vrucht in zich bevattende, de vrucht niet zal voortbrengen dan wanneer zij behoorlijk verpleegd en gekoesterd wordt, en zonder de noodige verzorging de kiem, en met de kiem ook de vrucht, verloren gaat, zoo ook is het met dezen erfelijken aanleg gelegen. De kinderen kunnen door overerving het zaad der ziekte met zich dragen, doch vermijden zij de nadeelige lucht- en levenswijze, dan zal hierdoor de kiem der ziekte verzwakt, zoo niet verdelgd worden. Zeer te regt zegt dan ook BROWN, dat de kinderen der rijken, met den rijkdom hunner ouders te gelijk ook de Podagra erven, en dat, wanneer zij onterfd zijn, zij dezelve niet bekomen zullen, zoo lang zij ten minste de oorzaken derzelve vermijden.

In hoe verre de verschillende luchtstreek benevens de levenswijze in staat zij, de Podagra te veroorzaken, willen wij thans onderzoeken, en wel eerst den invloed der luchtstreek en daarna de levenswijze zelve in verband met de luchtstreek beschouwen.

 Over

Over den invloed van de luchtsgesteldheid op de Podagra.

Het is geene geringe taak, het ontstaan eener ziekte met betrekking tot de luchtstreek te bepalen, want, zegt ADOLPHI (*) de beslissing wegens de gezond- of ongezondheid der lucht is eene zeer moeijelijke zaak dewelke niet ligt door eene beschouwende kennis, door theorie, opgelost wordt, maar ter welker beoordeeling eene herhaalde ondervinding vereischt wordt; immers heeft de ervaring geleerd, dat eene landstreek, welke, uit hoofde van derzelver ligging, voor zeer gezond moest gehouden worden, voor de inwoners zeer schadelijk was, terwijl, in tegenoverstelling hiervan, een ander voor het oog ongezond oord voor de inwoners zeer heilzaam werd bevonden; van daar dan ook, dat de uitspraak der artsen met betrekking tot de ligging eener stad, en derzelver invloed op de gezondheid van hare inwoners, dikwerf zoo weinig overeenkomt met de waarnemingen, welke uit de geboorte- en sterflijsten van zoodanige plaats met opzigt tot derzelver gezondheid gemaakt worden.

De meeste schrijvers over de Podagra komen dan daarin overeen, dat veranderlijke weersgesteldheid, zoo als: spoedige overgang van vochtig tot droog, van warm tot koud weder, vooral echter eene vochtige en koude temperatuur, tot voortbrenging der Podagra zeer werkzaam zijn. Van hier dan ook de reden, waarom dezelve voornamelijk in de lente en in den herfst (evenwel

(*) J. P. FRANK, Geneesk. Staatsregeling, Leyden 1797, 4 d. bl. 621.

wel niet altijd even geregeld) en vooral in die streken, waar de jaargetijden geen vast karakter houden, opgemerkt wordt.

Over het algemeen schijnen de bewoners van vochtige, moerassige, en aan rivieren of zeeën grenzende landen meer dan andere aan de Podagra onderhevig te zijn. Van hier ook, dat zij zeer menigvuldig in Engeland, Holland, en in het noordelijke gedeelte van Duitschland aangetroffen wordt. Zoo verhaalt ons AUTENRIETH (4) het volgende. »In geen land komt de Podagra zoo menigvuldig voor als onder de voornamere klassen in Groot-Brittannië, ja in de jongste tijden heeft met de vermeerderde weelde ook onder den burgerstand deze ziekte eene plaats gevonden. Edoch het zijn dan meestal mannen, die bij hunne buitensporige levenswijze, tegelijk hunne vroegere ligchaamsbeweging zich ontzeggen, of die, zoo als bij de huurkoetsiers, aan iedere weersverandering blootgesteld zijn. Doch schijnt de luchtstreek aldaar geenen geringen invloed op het meerder te voorschijn komen van dit gebrek uit te oefenen, want in de Engelsche bezittingen van Oost- en West-Indiën, alwaar de levenswijze nog buitensporiger is, maar alwaar de huidsuitwaseming beter te voorschijn komt, hoort men zelden van Podagra."

Ook in de Nederlanden zijn de moerassen, in verband met 's lands ligging aan de zee, vochtige lucht, veelvuldige regens en misten, bevorderlijk voor het onstaan der Podagra.

Omtrent de Podagra en jicht te Petersburg wordt ons door

(*) *Ubersicht über die Volkskrankheiten in Gross-Brittaniën etc.* Tübingen 1823, bl. 99, 100—102.

van ATTENOFFER (*) medegedeeld, dat deze ziekten, welke meest in alle groote steden bemerkt worden, ook aldaar geen geslacht noch stand sparen, en eenmaal het ligchaam aangetast hebbende, hetzelve bijna niet meer verlaten, en zoo dit al eens gebeurt, dat zij dan nog jaarlijks eenige malen met hare gewone hevigheid weder verschijnen. Onder de veelvuldige oorzaken hiervan, die door ATTENOFFER worden aangehaald, plaatst hij:

1°. De buitengewone en snelle weers- en temperatuurs-verandering.

2°. Den moerassigen, lagen en dompigen grond, waarop de huizen in die stad gebouwd zijn. En

3°. Eene voor het Petersburgsche klima geenszins passende levenswijze, weswege ook, volgens zijn zeggen, zeer vele zuidlanders, weldra na derzelver aankomst in deze noordelijke residentie, door jichtaardige ziekten aangetast worden.

In Weenen, waar de huizen zeer aan elkander belendend zijn, en welks voorsteden, als nabij den Donau gelegen, veel van overstroomingen te lijden hebben, ten welker gevolge de lucht meestal vochtig en met dampen bezwangerd is, worden ook door de meeste geneeskundige topographen, de jicht en Podagra als endemische ziekten beschreven. (†)

Dat de levenswijze der inwoners van Weenen ook hierbij het hare toebrengt, zullen wij nader aantoonen.

Wij konden hier nog zeer veel bijvoegen aangaande meer-

(*) In zijn *Topographie der Haupt-und Residenzstad St. Petersburg*, *Zurich* 1817.

(†) *Versuch einer Medizinischen Topographie von Wien*, *von* D. Z. WERTHEIM, *Wien* 1810, bl. 219—221.

meerdere landen, waar deze ziekte gezegd wordt te heerschen, doch daar dezelve meermalen door vele schrijvers met het rheumatismus verward wordt, zullen wij thans nog slechts aanhalen hetgeen wij door geloofwaardige schrijvers vermeld vinden omtrent den invloed van de luchtsgesteldheid op *het verminderen en voorkomen der Podagra.*

Hierover laat zich FINKE (*) aldus hooren. In Chili, zegt hij, waar noch hevige koude, noch groote hitte aanwezig is, en dat als een der gezondste klimaten beschreven wordt, hoort men van geene jicht noch Podagra; en van het gedeelte van Oost-Indiën sprekende, hetwelk Bengalen, Decan, enz. bevat, voegt hij er het volgende bij:

»In dit gedeelte van Oost-Indië, alwaar in het midden des lands hooge en onvruchtbare gebergten gevonden worden, op wier kruinen, gedurende zekere tijden van het jaar, hevige regenvloeden zich nederstorten, en door welke de lager liggende plaatsen onder water gezet en het vruchtbare land overstroomd wordt, volgt spoedig na dezen regen eene brandende hitte, waardoor het ligchaam verzwakt en de mensch tot land- en akkerarbeid onbekwaam gemaakt wordt. Op het vlakke land, waar het water geene genoegzame helling vindt, blijft hetzelve onder den grond zitten, en de lucht wordt aldus met vuile dampen bezwangerd, de grond alleen tot den rijstbouw gebruikt.

» Dit alles nu zou genoegzaam kunnen zijn, om verschil-

(*) LEONHARD LUDWIG FINKE, *Versuch einer allgemeinen Med. Practischen Geographie*, *u. s. w.* Leipzig 1792, B. 2, bl. 236, en 600. VIDAUR, *Geschichte des Konigreichs Chili.*

schillende ziekten voort te brengen, ware het niet, dat de natuur even zoo vele middelen aan dit land geschonken hadde om dezelve tegen te gaan; het zijn b. v. de specerijen, welke deszelfs inwoners even als brood eten, gevoegd bij hunne uit katoen vervaardigde kleederen, welke hunne huidsuitwaseming in derzelver natuurlijke orde houden en naar hunne natuurlijke behoeften bevorderen. Dit nu versterkt, wel is waar, hun ligchaam niet, evenmin als het veelvuldig gebruik van warme baden, waarin sommigen zelfs in onmagt vallen, doch schijnt het, dat het in die Indiën (alwaar alle reizigers den door zonnehitte of veelvuldig stof afgematten, het bad als een verkwikkend middel aanprijzen) zeer veel tot vermindering, ja zelfs tot het onbekend zijn van sommige ziekten bijdragen kan. Van Podagra althans kan dit verzekerd worden, welke ziekte men nog in Indië naauwelijks kent."

Ook VAN SWIETEN (*) verhaalt ons de geschiedenis van iemand, die, onaangezien dat hij reeds op zijn 31ste jaar zoo hevig aan de Podagra had geleden, dat hij het gebruik van handen en voeten bijna had verloren, echter eene reis naar de Oost-Indiën ondernam, om aldaar eenen post waar te nemen, en na verloop van 3 jaren volmaakt hersteld in zijn vaderland terug keerde; welke volkomene herstelling hij toch zeker alleen aan de warme luchtstreek, zonder eenig ander geneesmiddel, te danken had; hij leefde sedert van de Podagra gansch bevrijd.

De inwoners van Canada, welks klimaat zoowel voor hen, als voor vreemdelingen als zeer gezond beschreven wordt,

(*) *Comment. ad* BOERHAVII *aphor.* § 1258.

wordt (*), worden gezegd, zoowel van scorbut en tandpijn, als van de podagra bevrijd te zijn. FINKE verhaalt ook, dat in geheel klein Azië, men naauwelijks de Podagra en de jicht kent.

ETTMULLER en eenigen met hem, getuigen dat ook de Japannezen van de Podagra bevrijd zijn. (†) Anderen daarentegen betwijfelen deze getuigenis, en wel omdat de Japannezen de moxa en acupunctuur als middel tegen jichtige ziekten aanraden, hetwelk zij toch voorzeker niet zouden doen, bijaldien deze ziekte hun onbekend ware. JAMES CLARK, over den invloed der luchtstreek op verschillende ziekten sprekende, raadt het klima van Genua als zeer nuttig voor de Podagristen aan, en zegt hieromtrent ongeveer het volgende: (§) Wanneer in de eerste tijdperken der Podagra de lijder zich stellig voorgenomen heeft, door strenge levensregelen zich van den aanleg tot deze ziekte geheel en al te bevrijden, dan zal een verblijf in eene matige luchtstreek zijn voornemen zeer begunstigen. Ja, in de reeds dieper ingewortelde gevallen van deze ziekte, als wanneer de ledematen aanhoudend aangetast zijn, en het geheele ligchaamsgestel aangedaan is, wordt nogtans de gezondheid door zulk eene matige luchtstreek bevorderd. Het klimaat van Genua schijnt hem over het algemeen toe, tegen de Podagra het gunstigst te werken; deze ziekte is

(*) ZIMMERMAN over de ondervinding in de Geneeskunde, 2de d. Bl. 89.

(†) DESAULT, *dissert. sur la goutte*, Paris 1788, p. 60.

(§) *Der Einflusz des Climas auf die Verhinderung und Heilung chronischer Krankheiten u. s. w. von* JAMES CLARK, Weimar 1830, bl. 72 *en* 218.

is daar, zoo verre hem bekend is, veel zeldzamer dan in de overige steden van Italië. En hij getuigt tevens, dat hem verscheidene Podagristen bekend zijn, die, met groot nut, den geheelen winter te Genua doorgebragt hebben, nadat zij vroeger te vergeefs, in het zuiden van Frankrijk, voor hun lijden hulp gezocht hadden.

Hebben wij tot dus verre de Podagra in sommige landen meer, in anderen minder, haren invloed zien uitoefenen, zoo is dit echter niet alleen aan den invloed van de luchtstreek toe te schrijven; ook andere oorzaken komen hierbij in aanmerking, en hieronder behoort dan ook vooral *de invloed der levenswijze.*

Dat de levenswijze werkelijk veel afdoet tot het al dan niet bekomen der Podagra, bewijzen ons onder anderen *de Romeinen.* Bij hen toch werd de Podagra eerst menigvuldiger opgemerkt, toen zij zich aan eene meer weelderige en buitensporige levenswijze hadden overgegeven, en te regt dus kunnen hier de woorden van SPRENGEL in aanmerking komen, »De meeste onzer ziekten zijn het gevolg van weelde en van de veelvuldige behoeften. Men kan zeggen dat er in den ruwen toestand of in de kindschheid van het menschelijke geslacht slechts zeer weinige ziekten moeten geweest zijn." (*)

En hiermede komen niet alleen de oudere Grieksche schrijvers, zoo als PLATO, maar ook nieuwere, zoo als HALLER (†) en AKKERMAN, en zelfs leeken in de geneeskunde overeen.

Om derhalve den invloed van de verschillende levens-wij-

(*) *Pragm. Geschichte der Arzneik. B* 1, bl. 215.

(†) *Biblioth. Pract. t.* 1, *p.* 1.

wijzen op *het ontstaan, vermeerderen*, of wel het *voorkomen* der Podagra aan te toonen, zullen wij hier de levenswijzen van sommige dier plaatsen schetsen, waar deze plaag al dan niet gezegd wordt te heerschen.

Wij zagen, wel is waar, dat de Podagra, over het algemeen, meer onder de bewoners van vochtige, moerassige of door rivieren begrensde oorden dan wel in andere landen opgemerkt wordt, maar beschouwen wij nu ook derzelver levenswijze. De inwoners van Weenen, zegt onder anderen zeker reisbeschrijver, brengen den ganschen dag met eten en drinken door, » *Sie sitzen da*, zegt NICOLAI (*) *als ob sie blos zum Essen gemacht waren.*"

De arme verschilt hierin niet van den rijke: men gebruikt daar veel, en nog wel zeer vet vleesch, en zeer weinig groenten. Hun drank bestaat in jongen Hongaarschen of Oostenrijkschen wijn. En hetzelfde bevestigt ook JOSEPH BOSING (†), over de weelde der inwoners van Weenen sprekende.

Ook STELZIG (§) zegt aangaande de Pragers, dat hunne voorouders, die een werkzaam leven doorbragten, en hun ligchaam niet, gelijk in onzen tijd, door de verwoestende gevolgen der weelde ontzenuwden, maar door sterkte, kracht en gezondheid, zich van hunne nakomelingen onderscheidden, wel is waar niet geheel en al van deze plaag bevrijd gebleven zijn, maar geenszins zoo

(*) FINKE (*von Wien*) 1 B. bl. 170.

(†) In zijn *Versuch einer medizinischen Topographie von Wien.*

(§) *Versuch einer med. Topographie von* PRAG 2ten B., *Prag* 1824.

zoo menigvuldig door deze ziekte aangetast werden als onze tijdgenooten. Tegenwoordig wordt geen geslacht, geen ouderdom hiervan verschoond, omdat de eigendommelijke aanleg tot deze ziekte, dikwijls zich van den vader op den zoon overplant, en door een weelderig leven eindelijk tot volmaaktheid gebragt wordt.

Het menigvuldig misbruik van geestrijke dranken, als ook op de Fransche wijze bereide en verhittende spijzen geven veelal aanleiding tot deze plaag, of ten minste brengen zij haar meer te voorschijn.

In hoe verre deze ziekte in staat zij, door eene weelderige levenswijze bevorderd te worden, bewijzen ons de Zweedsche geneeskundigen BERGIUS en OHDELIUS, welke beiden getracht hebben, de door de Koninklijke Zweedsche Academie in het jaar 1762 uitgeschrevene prijsvraag te beantwoorden: *waarom de jicht sedert eenige jaren in Zweden eene meer heerschende ziekte geworden was, dan zij voordezen was, en welke de beste middelen waren, om deze ziekte te voorkomen en te genezen.* Aan het zeer kort antwoord van den Hoogleeraar BERGIUS werd de prijs toegewezen, terwijl onder nog vijf andere antwoorden ook een van den reeds genoemden OHDELIUS de goedkeuring der akademie wegdroeg, en met eene zilveren medaille bekroond werd, welke beide antwoorden te zamen te Stokholm in 1762 uitgegeven zijn. BERGIUS noemt verschillende oorzaken van het meer heerschen der jicht in Zweden, terwijl OHDELIUS zeer omstandig aantoont, dat hij de overmaat in eten en drinken, als gelegenheid tot vele ziekten gevende, ook voor de ware oorzaak houdt, waarom de

jicht

jicht zoo sterk in Zweden heerscht. Hij grondt zijne gezegden vooral hierop, dat de jicht bijna alleen in de groote steden als Stokholm, Gottenburg, Nordkoping, en meer andere waargenomen, doch bij den landman te vergeefs gezocht wordt. Ook andere oorzaken sluit hij hier niet uit. (*) Dat voorts de levenswijze wel degelijk de Podagra kan doen ontstaan of verergeren, bewijst ons ook genoegzaam het schoone geslacht. HIPPOCRATES geloofde, ten zijnen tijde als aphorisme te mogen stellen. *Mulier non laborat Podagrâ, nisi menses ipsi defecerint.* Maar deze stelling moge toen waar geweest zijn, de latere tijd evenwel heeft dezelve als niet geheel waar doen kennen, zoodat zelfs reeds SENECA (†) hierop antwoordt: »De grootste geneeskundigen, ja zelfs de stichter van deze wetenschap zelf, hebben aangemerkt, dat de vrouwen nooit het haar verloren, nimmer ook met de Podagra gekweld waren. Thans echter zien wij het tegendeel; niet de *aard* der vrouwen, maar hare *levenswijze* is veranderd, want, sedert zij zich de ongebondenheden der mannen veroorloven, zijn ook onze gebreken haar ten deel gevallen; zij geven zich niet minder dan de mannen aan het nachtbraken en wijndrinken over, ja drinken met hen als om strijd; zij hebben den voorrang, welken hare kunne haar verschaft, door hare ondeugden verloren, en daar zij zich niet ontzagen, om hare vrouwelijke levenswijze te laten varen, zijn ook zij deswege met de kwalen, aan het geslacht der mannen eigen, gestraft." Over

(*) Zie geneesk. verhandelingen aan de koninklijke Zweedsche academie medegedeeld, uit derzelver werken bijeenverzameld, vertaald en uitgegeven door J. B. SANDIFORT, 3e deel bl. 49.

(†) *Epist. ad Lucil* 95.

Over het algemeen echter wordt de Podagra meer bij mannen dan bij vrouwen opgemerkt; en volgens SYDENHAM, dien wij als een der meest gezaghebbende schrijvers beschouwen, hebben de lijders een wel doorvoed sterk gestel. De vrouwen welke aan Podagra lijdende waren, noemt hij derhalve, *viragines seu corpore masculorum habitum emulantes.*

De levenswijze dan, welke tot het doen *ontstaan* en *verergeren* der Podagra aanleiding geven kan, bestaat, zoo als wij nu in het bijzonder kortelijk willen aanhalen, *in het overmatige gebruik van voedende spijzen, vooral van vleeschspijzen en van sterke dranken; in het te buiten gaan van het liefdegenot, in buitengewone geestinspanningen en gemoedsaandoeningen; in overmatige en ongeschikte inspanning van het ligchaam; in de onderdrukte huidsuitwasemingen, en verhinderde gewone, natuurlijke, en bloedsontlastingen.*

Door dit alles in het bijzonder hier aan te stippen, willen wij nu niet verstaan hebben, als of iedere oorzaak op zich zelve in staat zij, deze ziekte voort te brengen, daar wij het daarvoor houden, dat veeleer de overeenstemmende werking van onderscheidene oorzaken deze plaag veroorzaken kan. Van hier dan ook, dat CULLEN te regt zegt, dat op personen, welke geenerlei aanleg tot de Podagra hebben, de gelegenheidsoorzaken ook zonder werking blijven kunnen, ofschoon dan ook eene aanhoudende en gedurige werking van die oorzaken de Podagra bijna op eene onmerkbare wijze kan doen geboren worden.

De mensch, zegt ZIMMERMAN (*) misbruikt de spijzen niet

(*) Bl. 135, d. II, over de onderv.

niet zoo zeer, omdat hij derzelver gebruik niet kent, als omdat hij derzelver misbruik niet vreest. Indien men nu hierbij in aanmerking neemt, dat de Podagra meestal volbloedige en doorvoede menschen aantast, gelijk zulks en zoo als door de geloofwaardigste schrijvers verhaald wordt, onder anderen in Weenen, Petersburg, Praag, Londen, en andere oorden plaats heeft, en ook aan ons de meeste Podagristen in Holland doorvoed zijn voorgekomen, dan zal van zelf voor iederen geneeskundige het nadeel van het overmatige gebruik van vleeschspijzen blijken. Daar, waar gebrek aan genoegzame kracht bestaat, hoort men, wel is waar, van jichtaardige ziekten, maar van geene Podagra spreken, en zoo meldt ons ook STELZIG (in zijn *Versuch einer mediz. Topographie von Prag 2te B.* bl. 27) dat de jicht onder anderen ook onder de endemische ziekten te Praag behoort gerekend te worden, en (bl. 31) meer bepaaldelijk hierover uitweidende, zegt hij, dat dezelve onder verschillende vormen te voorschijn komt, en dat de cephalalgra, die anders aan de schoone en zwakke sexe eigen was, nu beiderlei geslacht meer aantast, dan de Podagra, omdat, uithoofde van gebrek aan genoegzame sterkte en veerkracht bij de Pragers, veroorzaakt door de gestoorde of achtergeblevene vorming der spieren en beenderen, de Podagra niet te voorschijn kan komen; en waarbij hij dan ook nog als medewerkende oorzaken in aanmerking neemt: het overmatig gebruik van plantenkost en streng dieet, neerslaande gemoedsaandoeningen en verminderde ligchaamsbeweging. De vleeschspijzen immers, verschaffen veel meer dan andere spijzen, bloed en voedsel aan het ligchaam, en vorderen dus, zullen zij goed gedijen, ook meerderen arbeid en ligchaams-

oe-

oefening, beide welke juist bij de gelukkigere, en dikwerf met vleeschkost zich voedende standen veelal verwaarloosd worden, en waarom dan ook de rijken, aan weelde gewoon, meestal aan het gevaar dezer ziekte blootgesteld, dikwerf door dezelve overvallen worden.

Blijkbaar is het dan ook, dat het te veelvuldig gebruik van vleeschspijzen geen goed voedsel voor geleerden, en lieden van eene zittende levenswijze is. Deze immers hebben zoo geene sterke herstelling van verlorene krachten noodig, behoeven minder vergoeding van verlorene bestanddeelen, dan wel van de fijnere sappen, die tot de voeding dienen, en welke tot den arbeid van den geest vereischt worden. Om die reden gebruikten SYDENHAM, BOERHAVE, en NEWTON nooit veel vleesch, ja NEWTON wordt gezegd zich gedurende al den tijd, dat hij zijne optica schreef, van vleeschspijzen onthouden, en alleen van groenten geleefd te hebben. Zoo verhaalt FINKE, van Groot-Brittannië sprekende, omtrent de levenswijze aldaar het volgende: »Tot het ontstaan der Podagra en jicht legt het veelvuldig gebruik van sappig en vet vleesch, dat met zeer veel groenten genuttigd wordt, voornamelijk den grond." En even zoo nadeelig, als het misbruik van te veel voedende en vleeschspijzen voor den gezonden mensch is, evenzeer is dit ook de verfijnde kunst van koken, het bereiden van zoogenaamde lekkere spijzen, hetgeen zoo voortreffelijk door den beroemden HUFELAND ter neer gesteld is. Men meent iets groots verrigt te hebben, zegt hij, als men op deze wijze zonder aan de tanden de moeite van het kaauwen, en aan de maag die van het verteren gegeven te hebben, zulk een uittreksel van voedende sappen op eenmaal regtstreeks naar het bloed

zendt

zendt. Zoo behandelde ook SYDENHAM meer rijke Podagristen dan min gegoeden. En als een voornaam bewijs, dat rijkdom voor de Podagra gunstig, en armoede derzelver vijand is, verhaalt ons SCHENCK van een' rijken Duitscher, die, nadat hij aan eene luije en gemakkelijke levenswijze, lekker eten, gevoegd bij weelde, zich had overgegeven, zoo hevig door de Podagra bezocht werd, dat hij niet dan door twee bedienden ondersteund van zijne plaats kon gaan. Toen deze echter, langzamerhand tot armoede vervallen zijnde, zoowel zijne levenswijze veranderen, als zijne bedienden afschaffen moest, en geenen anderen dan zeer matigen kost tot zijn onderhoud kon erlangen, moest hij, door den nood gedwongen, zich alleen helpen, hetgeen ten gevolge had, dat hij allengskens begon alleen te staan, en eindelijk voor altijd van de Podagra bevrijd werd.

De geschiedenis verhaalt ons, dat bij wilde volkeren, het oogenblik van de verkorting van derzelver levensduur, en van derzelver verzwakking altijd begonnen is van het tijdstip, waarop de sterke dranken bij hen ingevoerd zijn, en dat dit geschenk meer afgedaan heeft, om dezelve onder het juk der Europeanen te brengen, dan het buskruid of het geschut. Onder de sterke dranken, die gezegd worden de Podagra te kunnen voortbrengen of deze kwaal verergeren, behoort vooral de wijn. Zoowel de oudere als nieuwere geneeskundigen stemmen daarin overeen. Zoo zegt reeds PARACELSUS: »De wijn is de bevorderaar der Podagra; bij hen, in welke de kiem dezer ziekte ligt, doet hij dezelve te voorschijn komen."

HOFMAN, BOERHAVE en vele anderen halen onder de oorzaken der Podagra aan: het gebruik van witten en

zuren alsmede van jongen rijnschen wijn en slechte roode en jonge porto, en ook het overmatig gebruik van champagne-wijn. Ook ZIMMERMANN (*) verhaalt dat de moezelwijn zeer gemakkelijk de Podagra veroorzaakt, even als volgens hem in Zwitserland de zure en wrange wijnen der omstreken van de Aar, de Reus, en de Limmat het meest de jicht voortbrengen. Ook heeft men opgemerkt, zegt hij, dat gekookte Fransche, Italiaansche en Perzische wijnen den steen en de Podagra veroorzaken.

Dat de wijn in staat is, de Podagra te doen ontstaan, bewijzen ons ook de Armeniërs; men verhaalt namelijk dat in Perzië, alwaar het gebruik des wijns verboden is, men noch steen noch Podagra bespeurt, welke ongemakken echter bij de in dat land wonende Armeniërs, die meer wijn dan water drinken, niet ongewoon zijn. (†)

Van het nadeel des overmatigen gebruiks van champagne- en portwijn, verhaalt ons onder anderen SCUDAMORE het volgende. Een zijner lijders bekwam, nadat hij drie of vier dagen na elkander goed gedischt en daarbij zeer veel champagnewijn gedronken had, eenen hevigen aanval van Podagra. Een ander, insgelijks uit geene jichtige ouders geboren, had eenen geheelen nacht doorgebragt met spelen en daarbij vier flesschen portwijn gedronken, waarop hij dan ook in denzelfden nacht door eenen hevigen aanval van Podagra werd aangetast.

Even als dus de wijn in staat is, de Podagra te doen ontstaan, kunnen hierdoor ook bij hen, die meermalen

aan

(*) 2de d. bl. 176, over de Onderv. in de Geneesk.

(†) FRANK, Geneesk. Staatsreg. 3de d. bl. 345.

aan Podagra lijdende waren, hernieuwde aanvallen geboren worden.

Sommige geneeskundigen willen ook aan het gebruik van bier het ontstaan der Podagra toeschrijven; zulks wordt evenwel door andere geloofwaardige schrijvers genoegzaam tegengesproken. Zoo zegt onder anderen VAN SWIETEN in zijne *Comment. in* BOERHAVII *Aphorism.* § 1255. »Oudtijds was de leefwijze der Batavieren zeer matig; hun dagelijksche drank was een eenvoudig bier, dunner nog dan datgene, waarmede zij doorgaans hunnen dorst leschten; alleen des avonds na het volbrengen van hunnen dagarbeid waren zij liefhebbers van een iets krachtiger bier. De wijn was zelfs bij de rijken zeldzaam in gebruik, maar ook toen leden zij zelden aan de Podagra. Daarentegen werden zij zeer door dezelve aangedaan, nadat zij het gebruik van bier door wijn vervingen."

Even zoo verhaalt LINNAEUS (*) van de Zweedsche landlieden, die nimmer wijn, maar alleen bier dronken, dat zij van de Podagra bevrijd leefden. DURINGE zegt ook dat men geenszins regt heeft, het bier als de Podagra bevorderende te beschouwen, daar hij integendeel ondervonden heeft, dat het matig gebruik van goed bier nuttig voor het dieet der Podagristen is. Even zoo ook schijnt het gebruik des brandewijns de Podagra niet te kunnen bewerken, nademaal LINNAEUS van de Laplanders getuigt, dat zij niettegenstaande zij zich in het drinken van brandewijn te buiten gingen, van geene Podagra wisten. In Schotland, alwaar de gemeene man veel

(*) *Flora Lappon.* bl. 155.

veel brandewijn drinkt en vooral van meelspijzen en groenten leeft, komt deze kwaal zeer weinig voor.

Het wellustig leven, en het te buiten gaan in liefdegenot, even als buitengewone geestinspanningen en gemoedsaandoeningen geven ook niet weinig gelegenheid tot het ontstaan der Podagra. SYDENHAM beschouwde dusdanig eene wellustige levenswijze, als eene der zaden dezer ziekte. Indien men immers slechts bedenkt, dat meestal de wellustelingen zich ook in drinken te buiten gaan, naardien wellust en brassen gewoonlijk hand aan hand gaan, dan zal men gemakkelijk dit gevoelen kunnen omhelzen. Om diezelfde reden schijnen de Grieksche en Latijnsche dichters de Podagra, de dochter van *Bacchus* en *Venus* genoemd te hebben.

VAN SWIETEN (Comment. D. IV bl. 296) zegt, dat hij velen gezien heeft, die van jongs af, te veel aan *Venus* zich overgegeven hebbende, vóór hun dertigste jaar, niettegenstaande zij overigens matig geleefd hadden, ellendig door de Podagra waren aangetast. Immers het zal ons niet moeijelijk vallen het ontstaan dezer ziekte ook aan deze oorzaak toe te schrijven, indien wij nagaan, welke werking dusdanige levenswijze op de buiksorganen en vooral op de voedingswerktuigen hebben moet; want welken geneeskundige zijn de gevolgen onbekend, die het onanismus op die ingewanden uitoefent, daar het zenuwknoopstelsel des onderbuiks, ziekelijk aangedaan wordende, niet nalaat op deszelfs ingewanden ook dien invloed uit te oefenen, waarin, gelijk wij nader zullen zien, de Podagra hare zitplaats heeft.

Indien wij alverder den ouderdom der Podagristen naauw-

naauwkeurig nagaan, dan zal het ons nog minder doen twijfelen aan den invloed van een wellustig leven op het ontstaan der Podagra; de jeugdige leeftijd immers is hieraan het minst blootgesteld, zoodat HIPPOCRATES in zijn Aphor. 30. Sect VI hierover reeds zeide: *Puer non laborat Podagrâ ante veneris usum.*

Dat buitengewone geestinspanningen en gemoedsaandoeningen in staat zijn, de Podagra te doen ontstaan, zal geenen twijfel baren, indien wij zoowel de ondervinding van anderen hieromtrent als ook den invloed van deze oorzaken op het ligchaam in aanmerking nemen. Het ligchaam en de ziel van den mensch, zegt zeker schrijver, zijn bij een wambuis en deszelfs voering te vergelijken. Verslijt gij het eene, zoo verslijt gij ook het andere. Het ligchaam wordt door den al te sterken arbeid van den geest, de geest door den al te sterken arbeid van het ligchaam afgemat, en hierdoor ontstaat eene ongeregeldheid in slapen en waken. De krachten der maag en het verteringsvermogen vooral lijden hierdoor, de af- en uitscheidingen worden verhinderd, en behalve aan andere gebreken, wordt ook aan de Podagra haar ontstaan gegeven. SYDENHAM onder anderen verhaalt ons, dat hij dan het hevigst door aanvallen van Podagra werd aangedaan, wanneer hij door eene al te sterke inspanning van geest, zich met zijne Verhandeling over de Podagra bezig hield. Te meer begrijpelijk zal dit zijn, wanneer in aanmerking genomen wordt, dat zulke hevige geestinspanningen gewoonlijk met een, door ons bereids als nadeelig gekenschetst stilzittend leven gepaard gaan. VAN SWIETEN verhaalt ook een geval van eenen wiskundige, die matig leefde, doch aan eene door overerving verkregene Podagra lijdende was. Deze kon, door

ei-

eigen toedoen de aanvallen dezer ziekte verkrijgen, wanneer hij zich met de oplossing van een moeijelijk problema bezig hield.

Ook DURINGE maakt gewag van eenen komponist, die, zoo dikwijls hij zich bezig hield met een moeijelijk stuk zamen te stellen, ook aanvallen van Podagra bekwam.

Droefheid, kommer, verdriet, vrees, angst, nijd, wangunst, onrust, schrik en dergelijke hartstogten meer, behalve dat zij andere nadeelige invloeden op het ligchaam te weeg brengen, zijn in staat, als de geregelde verdaauwing van het voedsel en de af- en uitscheidingen der vochten verhinderende, de Podagra te doen ontstaan. Enkele schrijvers, daarentegen, willen hevige zielsaandoeningen, en vooral die van schrik, als nuttig voor de Podagra aangemerkt hebben. Wij voor ons echter zijn het volkomen met FALCONER eens, welke zegt, dat dergelijke verhalen weinig nuts bevatten, omdat men hiervan geen practisch gebruik maken kan. (*)

Immers er bestaan voorbeelden genoeg van menschen, die reeds vroeger door deze kwaal aangetast, alleen door hevige gemoedsaandoeningen derzelver aanvallen weder bekwamen, alsmede van anderen, die nimmer aan de Podagra lijdende geweest waren, en door dezelve plotseling, bij gelegenheid van hevigen schrik of andere hevige hartstogten, werden overvallen.

SCUDAMORE verhaalt ons dat een zijner zieken, nadat hij zich hevig vertoornd had, terstond daarop door de Podagra werd aangetast. Anderen hadden derzelver her-

(*) FALCONER, *Upon the influence of the Passions on the Disorders of the Body.*

hernieuwde aanvallen aan verdriet en kommer te danken. DURINGE heeft menschen gekend, die vroeger de beste gezondheid hadden genoten, en echter, na verlies hunner rijkdommen of eerambten, of wel om andere wederwaardigheden, zich aan verdriet overgegeven hebbende, door de Podagra aangetast werden. Zoo verhaalt hij ook een geval van iemand, die door eene bende verbitterde, hem met den dood dreigende soldaten vervolgd wordende, zoodanig door plotselingen schrik werd overvallen, dat hij op denzelfden dag voor het eerst van zijn leven hevig door de Podagra werd aangetast. En meerdere gevallen, zelfs die ons bekend zijn, konden wij hierbij aanhalen, ten bewijze van den invloed der gemoedsaandoeningen op het ontstaan der Podagra, wij gelooven echter dat het door ons bijgebragte voldoende zijn zal.

Overmatige en ongeschikte inspanning van het ligchaam kan even zoo als eene der menigvuldige oorzaken der Podagra beschouwd worden. Want door eene al te sterke ligchaamsoefening, versnelt men, gelijk bekend is, de ademhaling, en brengt men het bloed in eene al te sterke drift; en behalve dat er andere gebreken zijn, die hieraan hun ontstaan te danken hebben, lijden ook de spijsverteringswerktuigen hierdoor, wordt er verhindering in de af- en uitscheiding der vochten geboren, en aldus aanleiding tot de Podagra gegeven. Zoo verhaalt ons Dr. PHIL. JOS. HORSCH (*) dat de jicht, doch bijzonder de Podagra, hoezeer minder dan te voren, even-

(*) *Versuch einer Topographie der Stadt Würzburg in Beziehung auf den allgemeinen Gesundheits-Zustand*, *Arnstadt* 1805. § 179.

evenwel nog menigvuldig genoeg te Wurzburg te voorschijn komt. Dezelve wordt echter meer onder de arme dan onder de rijke inwoners waargenomen, waarom dan ook HORSCH zegt, dat hierin een bewijs ligt, dat al te strenge ligchaamsoefening in alle weersgesteldheden even zoo dikwijls op het ontstaan der Podagra haren invloed uitoefent, als een goed leven.

Zonder dit aan den schrijver te willen tegenspreken, zouden onzes bedunkens, ook als geene geringe oorzaak mogen geteld worden, de woningen, die zeer vochtig, en de straten die eng en koud zijn.

Gebrek aan beweging is even zeer als eene overmatige ligchaamsinspanning in staat, de Podagra te doen geboren worden, vooral bij hen, die bovendien een losbandig en weelderig leven leiden. Immers leert ons de dagelijksche ondervinding, dat menschen, die een ongemakkelijk en werkzaam leven doorbrengen, zelden of bijna in het geheel niet door de pijnen der Podagra aangetast worden, welke den weelderigen lediggangen in zijnen leuningstoel doen kermen. Zij wordt dus in haren pijnigenden folter vooral aangetroffen bij hen, die bij gemis aan ligchaamsbeweging, hunnen meesten tijd met lezen en schrijven doorbrengen, zoo als zulks b. v. bij geleerden en ambtenaren dikwijls plaats vindt. Door deze hunne levenswijze immers, verliezen zij den eetlust, lijden zij dikwijls aan verstoppingen, de voedingsorganen worden ziekelijk aangedaan en de pijnen der Podagra geboren. Van daar zelfs, dat de niet geneeskundige ROUSSEAU reeds zeide, dat onder alle menschen de geleerden het meest zitten en denken, en daarom ook de ongezondste en ongelukkigste aller menschen zijn.

Daarom ook zijn de geestelijken en vooral zij die aan

eene

eene afgezonderde en stilzittende levenswijze zich beroepshalve moeten gewennen, aan deze plaag vooral blootgesteld. COSTE verhaalt dat hij een Karthuizer klooster bezocht had, welks monniken, op één na, allen door de Podagra waren aangetast.

SYDENHAM, wanneer hij over de ellendige gesteldheid der Podagristen spreekt, troost hen met deze woorden: »Mij en andere ongelukkige Podagristen kan »alleen dit tot troost verstrekken, dat ook Koningen, »Vorsten, Generaals, Admiraals, Wijsgeeren en vele »andere groote mannen even zoo leefden en stierven. »De bekende daadzaak, dat deze ziekte over het al»gemeen meer rijken dan armen, meer verstandigen »dan zotten bezoekt, is een bewijs van de regtvaardig»heid en onpartijdigheid van het Opperwezen, hetwelk »hen, die zoo menig levensgenot moeten ontberen, »weder op eene andere wijze hierdoor schadeloos stelt, »en bij zijne rijke gaven steeds iets bitters gewoon »is te voegen, zoodat eindelijk geluk en ongeluk in »gelijke mate verdeeld zijn."

DURINGE onder anderen staaft ons gevoelen, dat namelijk eene zittende levenswijze in staat is, deze kwaal voort te brengen of te verergeren, met voorbeelden van menschen, die, nadat zij hunne levenswijze veranderden, en aan eene meer zittende zich gewenden, door de Podagra werden aangetast. Zoo verhaalt hij menschen gezien te hebben, die, nadat zij vroeger aan de jagt overgegeven, maar door omstandigheden verhinderd waren, om in deze levenswijze te volharden, door de Podagra overvallen werden. Een hunner bekwam eenen hevigen aanval dezer ziekte weinig tijds na de genezing eener breuk van het kuitbeen, die hem ge-

nood-

noodzaakt had, gedurende vier maanden, zijne kamer te houden. Hem waren ook verscheidene militairen en ambtenaren bekend, bij welke de Podagra opgemerkt was, nadat zij hun ontslag uit de dienst of pensioen bekomen hadden. En tot nog meer voldoend bewijs, dat een zittend leven ook alleen in staat is, deze lastige kwaal te veroorzaken, verhaalt dezelfde schrijver, dat de meeste dezer zoo even genoemde menschen van de aanvallen der Podagra bevrijd werden, nadat zij hunne werkzame levenswijze weder aangenomen hadden.

Uit deze aangehaalde voorbeelden ziet men dus, dat, hoewel een weelderig leven in staat zij, de Podagra te doen ontstaan, en dus eene matige levenswijze daarvoor beveiligen kan, deze matigheid alleen de ziekte niet kan afweren. Men leve zoo matig mogelijk, vermijde alle prikkelende spijzen en dranken, maar geve zich slechts aan al te sterke geest- of ligchaamsinspanning over, en ziedaar dan ook de gelegenheid aan de Podagra gegeven. Van hier ook de reden, waarom de voorstanders van lekker eten, de matigheid als niets nuttigs bevorderende achten, daar ook de matigste levenswijze, volgens hen, tegen de Podagra niet beveiligt, alsof onder de matigheid volstrekt niets meer dan slechts weinig eten of drinken behoorde verstaan te worden.

Ook *de onderdrukte huiduitwasemingen, en verhinderde gewone, natuurlijke en bloedsontlastingen*, noemden wij reeds onder de oorzaken der Podagra. Van hier dan ook de reden, waarom te dunne kleeding, vochtige dampkring, (waarover wij bij het behandelen van den invloed der luchtstreek op deze ziekte reeds mel-

ding

ding gemaakt hebben) oost- en noorde-winden (*), spoedige overgang van warmte tot koude, de verschillende middelen, die men aanwendt, om het natuurlijk voetzweet of dat van andere deelen des ligchaams tegen te gaan, koude, plaatselijke of algemeene baden, gebrek aan zindelijkheid, enz. meermalen als oorzaken der Podagra te beschouwen zijn. Zoo verhaalt ook VAN SWIETEN, dat de Hollanders, die hunnen kost verdienen met het omgraven der aarde, en genoodzaakt zijn, dikwijls dagen lang hunne voeten in het water te houden (hetgeen ook bij visschers het geval is) en hunne natte voeten daarna, bij het vuur zittende, afdroogen, daardoor de Podagra deden geboren worden.

De Podagra ontstaat ook dikwijls door het wegblijven der gewone ontlastingen en bloedsontlastingen, zoo als b. v. bij mannen de meermalen periodisch plaats hebbende aanbeijenvloed of neusbloedingen, de opdrooging van etterafscheidende zweeren, bij vrouwen de onderdrukte of verminderde maandelijksche zuiveringen.

Na alzoo de oorzaken te hebben beschouwd, die tot het ontstaan der Podagra aanleiding geven, zouden wij tot een besluit kunnen komen, met te zeggen, dat het tegendeel van dit alles in staat ware, deze kwaal te doen verminderen of te voorkomen; van daar dan ook dat in de vroegste tijden, toen de menschen op eene een-

(*) ZIMMERMANN, (over de Onderv. in de Geneesk. 2de deel bl. 132) verhaalt dat men wil opgemerkt hebben, dat de noordewinden in Europa sedert 20 jaren meer algemeen zijn, dan te voren, en voegt er bij, dat men geloofde, dat ook sedert dien tijd, om die oorzaak, de jichtpijnen in Europa algemeener zijn, dan vroeger.

eenvoudige en matige wijze hun leven doorbragten, er mindere ziekten en daaronder zeker weinig of niet de Podagra bekend waren. Hoe getrouwer, zegt HUFELAND, de mensch aan de natuur en hare wetten blijft, hoe langer hij leeft; hoe verder hij van dezelve afwijkt, hoe meer hij zijne dagen verkort.

De Turken verstrekken ons hiervan ten voorbeeld. Bij hen hebben de gemoedsaandoeningen minder invloed, zij verdragen alles geduldig, ontvangen hunnen blaauwen strik met liefde, om zich daarmede te vernietigen, leven matig in het genot van vleeschspijzen, en nuttigen een voor hunne gezondheid voordeelig voedsel, terwijl ook de aan alle oosterlingen eigene zindelijkheid, benevens het dikwerf baden, hun ligchaam gehard maken. Dit alles, maar inzonderheid de stipte onthouding van wijn is, volgens CADOGAN, de hoofdoorzaak, waarom de Turken alsmede de Banyanen van Podagra- en jichtaanvallen bevrijd blijven.

De levenswijze van de inwoners van Oost-Indië bevestigt nog meer deze aanmerking. Hunne onthouding van verhittende dranken, waarvan het gebruik zoo vele Europeanen in dit land ontijdig wegsleept, hunne bestendige gewoonte, om zich voornamelijk met voortbrengselen uit het plantenrijk te voeden, gepaard met het algemeen gebruik, om zich dagelijks verscheiden malen te baden, bespaart hun zonder twijfel vele ziekten, van welke de Europeanen de slagtoffers worden. (*)

Noem-

(*) J. OLIVIER, aanteekeningen op eene reize door Oost-Indië in Cijbele, Tijdschrift ter bevordering der Land- en Volkenkunde. Amsterdam 1826. 5de st. bl. 99.

Noemden wij vroeger eene bovenmatige inspanning des ligchaams eene van de oorzaken der Podagra, zoo willen wij thans aantoonen, dat eene *behoorlijke* ligchaamsbeweging in staat is, de Podagra te doen onbekend blijven. Tot voorbeeld hiervan kunnen de inwoners van Glascow dienen, alwaar, ingevolge het verhaal van SCUDAMORE, deze ziekte zelfs onder de rijkere klasse zeer zelden opgemerkt wordt. Onder een getal van 110,000 inwoners, die zoowel in den omtrek als in de stad zelve wonen, zijn naauwelijks 20 bijzondere rijtuigen, en het getal van huurkoetsen is daar zoo gering, dat men dit tot 4 of 5 kan brengen; de vrouwen bedienen zich van draagstoelen, en de mannen maken liever gebruik van hunne voeten. Daar nu Glascow voor geene andere stad in gastvrijheid, en dus in de genoegens van den disch, behoeft te wijken, zoo moet eene meerdere, en dus gezonde ligchaamsbeweging toch zeker als eene der oorzaken der zeldzaamheid van die kwaal gerekend worden. — Hiertoe kan dan ook nog meer aanleiding geven, dat de wijn zelfs onder de voorname klasse zeer weinig gebruikt wordt, daar toch de punsch een hunner geliefdste dranken is, zoo dat men schertsend gewoon is, de punsch het tegenmiddel der Podagra te noemen.

Ten slotte van dit hoofdstuk nog slechts een paar woorden over de al dan niet besmettelijkheid der Podagra. Hieromtrent loopen de gevoelens der geneeskundigen zeer uiteen. Sommige en wel beroemde geneesheeren gelooven aan de besmettelijkheid, anderen daarentegen betwijfelen dezelve. DURINGE meent, dat in gewone gevallen de Podagra niet besmettelijk is, maar dat zij

dit in zekere omstandigheden kan worden. Men heeft, zegt hij, menschen de Podagra zien bekomen, nadat zij kousen gedragen hadden, die eenen tijd lang door lijders, welke aan zeer verouderde Podagra lijdend waren geweest, gebruikt waren. Tot bevestiging der besmettelijkheid verhaalt hij ook een geval van een Podagrist, welke onverwachts eenen hevigen aanval van beroerte bekwam, maar welke lijder door het beleid zijns geneesheers, die deze beroerte voor eene verplaatsing der Podagra naar de hersenen hield, behouden werd. De arts liet terstond den voet des lijders omwikkelen met windselen van eenen anderen op gelijke wijze aan de Podagra lijdenden persoon. Dit windsel bestond uit een stuk gewaste taf, bevochtigd door de uitwaseming van den lijder, ingewreven met eene krijtaardige stoffe, en overdekt met konijnenvel. Spoedig na de aanwending hiervan openbaarde zich een aanval der Podagra, terwijl tevens alle teekenen van beroerte verdwenen.

Ook anderen, waaronder QUARIN, houden deze ziekte voor besmettelijk, en dien ten gevolge zou zij aan gezonde individuen, die in eenen gemeenzamen omgang met de Podagristen verkeeren, zich medegedeeld hebben. Zelfs verhaalt men, dat zulks bij dieren, en onder anderen bij honden heeft plaats gevonden, die bij Podagristen geslapen of hunne voeten gelikt hadden.

TWEE-

TWEEDE HOOFDSTUK.

Onderzoek omtrent de ware natuur of het wezen der Podagra.

Een geheel boekdeel ware te vullen, wilde men de verschillende gevoelens hier opsommen, die door de schrijvers nopens het wezen der Podagra zijn medegedeeld. De verscheidenheid der voorstellingen, die men zich van hare natuur maakte, is bijna even groot te noemen als die der verschillende stelsels, en wat is dus natuurlijker, dan dat deze onderscheidene stelsels ook eenen grooten invloed op het onderzoek der ware natuur van de Podagra uitoefenen? Alle deze meeningen nu hier ter neder te stellen, zoude van geen het minste nut zijn, en de aandacht des lezers nutteloos bezig houden, daar het immers tot heden toe, noch door herhaalde proeven, die de scheikundigen van verschillende tijden deden, ten einde op eene scheikundige wijze deze hare natuur te verklaren, noch door eenige andere gevoelens gelukt schijnt te zijn, hiertoe te geraken. Het zij dus genoeg, hier een kort begrip te geven van slechts enkele der verschillende theoriën over de natuur dezer ziekte, ten einde daaruit blijke, hoe weinig dezelve voldoende zijn, en in hoeverre dusdanige stelsels alleen onzekerheid in de geneeswijze kunnen veroorzaken, en dus den voortgang der kunst, en vooral opzigtelijk de genezing der kwaal zelve, verhinderen. Eenige immers noemen haar eene

ziekte van alle vochten, van het bloed of van alle vaste deelen des ligchaams, anderen weder stellen vast, dat er eene stoffelijke oorzaak, eene eigenaardige stof namelijk, bij den Podagrist in het ligchaam zoude huisvesten, of beschouwden het menschelijke ligchaam als eene scheikundige werkplaats, wederom anderen verklaren hare natuur uit wijsgeerige of bovennatuurlijke gronden, maar zij zijn of onvoldoende of onverstaanbaar of tegenstrijdig bevonden. De menigte van al deze, en nog meerdere gevoelens, kan intusschen ten bewijze strekken van de moeijelijkheid der stoffe.

Het is dan ook geenszins onze bedoeling, eene nieuwe theorie over het wezen of de natuur der Podagra mede te deelen; echter zullen wij trachten hier het eenvoudigste en duidelijkst mogelijke denkbeeld van den oorsprong en het ontstaan der Podagra kenbaar te maken, en om hiertoe des te beter te kunnen geraken, hebben wij van al de gevoelens en onderstellingen, die de schrijvers over deze ziekte hebben aangehaald, alleen diegene en datgene voor ons behouden, hetwelk ons als het meest der waarheid en het gezond verstand overeenkomstig toescheen, en achten dus de volgende verdeeling niet ongeschikt. Wij stellen dus:

I. *Dat de Podagra geene zuivere ontsteking is.*

II. *Dat dezelve echter met eenen bijzonderen toestand van prikkeling in het vaatstelsel gepaard kan gaan.*

III. *Dat dezelve wel hare verschijnselen in de werktuigen van het dierlijke leven* (beweging) *openbaart, doch hare bron elders heeft.*

IV. *Dat vooral de werktuigen van het organisch le-*

leven, welke voor de digestie, assimilatie en sanguificatie dienen, de naaste zitplaats der ziekte-oorzaak uitmaken.

V. *Dat de werking der meeste nadeelige invloeden uit derzelver vermogen op de spysverteringswerktuigen verklaard moet worden.*

I. *De Podagra is geene zuivere ontsteking.*

Door sommigen namelijk worden jicht en Podagra als eene ware ontsteking beschouwd. Zoo gaf PINEL, die aan deze ziekte in de eerste uitgaven van zijne *Nosographie* een nerveus karakter toeschreef, dezelve nader onder de ontstekingen van de synoviaalvliezen eene plaats, (*) het gevoelen van STAHL hieromtrent volgende. Zoo ook verklaarde W. H. HAASE (†) de jicht rondweg voor eene ontsteking der gewrichten.

Wij voor ons evenwel houden deze ziekte voor geene zuivere ontsteking; de Podagra immers verschilt hiervan niet alleen door derzelver *oorzaken*, maar ook *door de verschijnselen vóór* en *na de ziekte*, als ook *door derzelver geneeswijze.* Zoo kunnen b. v.

1°. uitwendige beleedigingen wel ontsteking, doch geene Podagra of jicht doen ontstaan.

2°. Bij de jicht en Podagra vinden er zoogenaamde voorboden plaats; de maag is dan een der meestlijdende ingewanden vóór en gedurende de aanvallen, waardoor de Podagrist zijne naderende kwelling kan onderkennen, en dikwijls in staat is, den storm in tijds aftewenden. Dit heeft bij zuivere ontsteking (vermeerderde toevloed van

(*) *Nosographie Philosophique t. II; Sixième éd.* Paris 1818.

(†) *Uber die Erkenntniss und Cur der Chr. Krankheiten* II B. § 243 pag. 379.

van bloed uitgezonderd) nimmer plaats, en vooral zal men deze voorboden van eene naderende ontsteking niet ontdekken bij die van de synoviaal- of weivliezen, waaronder PINEL de Podagra toch plaatst, daar, uithoofde van deszelfs betrekking en bestemming, dit vlies dikwerf en spoedig aan ontsteking blootgesteld is.

3°. Hoewel er ziekten, zoo als b. v. *anderen-* of *derdendaagsche koortsen* zijn, die zekere perioden doorloopen, zoo bestaat er toch geene ontsteking, die periodisch is, terwijl de Podagra meermalen gewoon is, op zekere tijden geregeld terug te keeren.

4°. De uitgang van eene zuivere ontsteking kan zijn in *verettering*. De uitgang van zuivere Podagra is zulks nimmer.

5°. De zuivere ontsteking *begint* met roodheid en zwelling. De Podagra *eindigt* met diezelfde verschijnselen, zoodat deze meer als gevolg, dan wel als oorzaak der ziekte te beschouwen zijn, zijnde de verschijnselen der Podagra reeds aanwezig, alvorens roodheid en zwelling opgemerkt worden.

6°. Dat de Podagra ook verscheiden is van de ontsteking door hare geneeswijze, zullen wij nader zien. Immers de geneeswijze, die bij de ware ontsteking nuttig is, de *antiphlogistische* genaamd, kan in Podagra alleen onder bepaalde wijzigingen nuttig bevonden worden.

Dit gestelde nu rijpelijk overdenkende, en in aanmerking nemende, dat de jicht en Podagra van zuivere ontsteking zeer verscheiden zijn, zal het dan ook niemand verwonderen, dat wij den naam van *Arthritis*, aan jicht of Podagra gegeven, als ongepast afkeuren, vooral indien men het gevoelen van diegenen volgt, wel-

welke aan alle geneeskundige woorden, die met *itis* eindigen, de eigenschap van ontsteking toekennen, en de jicht of Podagra voor eene ontsteking der gewrichten houdende, dezelve *Arthritis* noemen, dit afleidende van αρθρον, (gewricht) en door den uitgang van ιτις hierbij te voegen, derzelver ontstekingaardige natuur willen aantoonen.

Ook anderen, die overal ontsteking in het menschelijk ligchaam meenen te vinden, noemen haar liever *Gastroarthritis*, bewerende dat door deze benaming, zoowel de natuur als de zitplaats der ziekte beter verstaan zoude worden.

Wij voor ons zouden het gevoegelijker vinden, de jicht in het algemeen, (indien namelijk de pijnen in den verderen loop der ziekte zich tot meer dan één gewricht bepalen) *Arthralgia* te noemen, van αρθρον, *gewricht* en αλγος, *pijn*, zijnde dit een der voornaamste verschijnselen der ziekte, daar wij nader zullen trachten aan te toonen, dat de zitplaats der ziekte niet in de gewrichten te zoeken is, en dus de jicht (αρθραλγια) van de ontsteking der gewrichten (αρθριτις) even zeer te onderscheiden is, als men gewoon is, οτιτις (ontsteking van het oor) van οταλγια, (oorpijn), νεφριτις, (ontsteking der nieren) van νεφραλγια (nierpijn) te onderscheiden.

Men kan evenwel de benaming behouden van Podagra, van πους, *voet* en αγρευω *aantasten*; van hier dat Cicero de Podagristen, *pedibus capti* noemde. Zoo zegt ook CULLEN (in *synops. nosol. Meth*). »Ik heb den naam van Arthritis als onduidelijk verworpen en liever dien van Podagra, welke de ziekte beter kenmerkt, met BOERHAVE behouden."

II. *De Podagra of de jicht in het algemeen, hoewel geene zuivere ontsteking zijnde, kan echter met eenen bijzonderen toestand van prikkeling in het vaatstelsel gepaard gaan.*

De geprikkelde toestand van het vaatstelsel, zegt SCUDAMORE, waaraan de ziekte zelve grootendeels haar bestaan te danken heeft, gaat dikwijls met ophoopingen van bloed naar de hersenen, de borst of buiksingewanden gepaard, en geeft tot verschillende toevallen en ziekten aanleiding, welke voornamelijk de oplettendheid des geneesheers verdienen.

De voorbeelden zelve toonen ons genoegzaam den geprikkelden toestand des vaatstelsels aan. Immers onder de gewone verschijnselen, die men bij de voorboden der Podagra ondervindt, behooren onder anderen ook eene sterke beklemming der borst, een krampachtige, onregelmatige, tusschenpoozende, en onderdrukte polsslag, aanvallen van duizeligheid, enz. welke gelijk ook de bij de Podagristen zoo dikwijls voorkomende aanvallen van beroerte almede tot bewijs van eenen geprikkelden bloedsomloop strekken. En het is deze algemeene prikkeling der vaten, waardoor ons dan ook de verschijnselen der vliegende Podagra verklaarbaar gemaakt worden.

III. *De Podagra openbaart wel hare verschijnselen in de werktuigen van het animale leven (de beweging) doch heeft hare bron elders.*

Wij zagen reeds vroeger, dat de jicht en Podagra de gewrichten voornamelijk aantasten, gelijk mede, dat men, de bron der ziekte in die gewrichten wanende, haar ook namen gaf, afgeleid van die verschillende aangetas-

taste deelen. Wij voor ons houden het er intusschen voor, dat dit een dwaalbegrip is. Evenmin als men bij de cholera de bron dezer ziekte in de onderbuiksingewanden zoude kunnen zoeken, omdat er eene veelvuldige braking benevens stoelgang plaats vindt, terwijl de verhinderde urienloozing, en de onderdrukte polsslag, het koude doordringende zweet, behalve andere verschijnselen, genoegzaan aantoonen, dat deze ziekte ook elders hare bron moet hebben, even zoo min kan men zeggen, dat de jicht of Podagra haren zetel in de gewrichten heeft, omdat daar vooral de pijnen en meerdere ziekelijke verschijnselen opgemerkt worden. »De aandoeningen der gewrichten, zegt BUCHNER, zijn slechts schakels van de groote keten, die de reproductive verrigtingen bij de Podagristen tot een ziekelijk geheel verbindt." Immers de gewrichten kunnen ontstoken en pijnelijk zijn, zonder dat het daarom een noodzakelijk vereischte is, dat er Podagra geboren wordt. Zoo zal b. v. een slag of stoot bij een gezond individu, wel ontsteking der gewrichten kunnen veroorzaken, doch deze uitwendige beleediging zal niet in staat zijn, de Podagra te doen geboren worden, ten zij reeds de aanleg hiertoe in het ligchaam te voren aanwezig ware, gelijk b. v. bij hen, die meermalen aan Podagra of jicht geleden hadden; gelijk eene *febris gastrica* bij eenen dronkaard, die te voren aan *delirium tremens potatorum* reeds onderhevig was, dit *delirium* weder kan opwekken, zonder dat daarom *febris gastrica* gezegd kan worden *delirium tremens* te veroorzaken. Doch er vertoonen zich bij de jicht en Podagra, behalve de gewrichtsaandoeningen, nog andere verschijnselen, waaruit wij aanleiding nemen om te betoogen,

IV.

IV. *dat vooral de werktuigen van het organisch leven, welke voor de digestie, assimilatie en sanguificatie dienen, de naaste zitplaats van de ziekteoorzaak uitmaken.*

Vele der oudere en nieuwere geneeskundigen, hoewel hunne verklaringen en stellingen omtrent het wezen der ziekte verschillend zijn, komen evenwel daarin overeen, dat door haar de spijsverteringswerktuigen in eenen ziekelijken toestand verkeeren; dat hierdoor ook de spijsvertering zelve zoowel als de chijl en bloedmaking belangrijk gewijzigd en veranderd worden, en dat dit dan ook eenen gewigtigen invloed op de hoeveelheid zoowel als op de toebereiding des bloeds uitoefent, waardoor de afgescheidene vochten én in hoeveelheid én in hoedanigheid van hunne doelmatige menging afwijken.

Wij willen thans trachten, om zoo duidelijk mogelijk, dit door ons betoogde te verklaren.

Men weet dat de aanvallen van regelmatige Podagra zich in de meeste gevallen door voorboden aankondigen, die vooral eene stoornis in de spijsverteringswerktuigen doen kennen. Even zoo openbaart de onregelmatige Podagra zich meestal in de maag en in de andere spijsverteringswerktuigen, en hoewel de retropulsie naar de borstorganen en hersenen dikwijls plaats vindt, zijn het echter juist de spijsverteringswerktuigen, welke de plotseling teruggedrevene Podagra het menigvuldigst aantast. Slechts in zeer ligte en kortdurende aanvallen zijn de gastrische toevallen van weinig beteekenis; en gewoonlijk begint dan eerst de herstelling, wanneer de eetlust terugkeert.

Eene onvolkomene spijsvertering dus brengt eene onvolmaakte en slechte chijl voort, en het is ten eenen

male

male onmogelijk, dat zich uit deze slechte chijl zoodanig bloed vormt als tot eene volmaakte gezondheid onontbeerlijk is. Dit bloed immers, uit eene onvolkomene gelijkmaking der voedende zelfstandigheden voortkomende, zal zeer zeker gebrekkig in zijne zamenstelling zijn, en daarom ook schadelijk, en in zeker opzigt het wezen der ziekte bevorderende eigenschappen bezitten.

Een zeker kenteeken, zegt BUCHNER, dat de bloedaderen met slecht toebereid bloed overladen zijn, vinden wij in de grootere, specifieke zwaarte van de urien, gedurende eenen aanval dezer ziekte. De pisstof en de phosphorzure zouten zijn alsdan in eene grootere hoeveelheid, dan bij gezonden, in de urien aanwezig.

Wanneer de voornaamste uitwerking van alle gelegenheidgevende oorzaken der Podagra zich in de spijsverteringswerktuigen aankondigt, en daardoor eene onvolkomene en gebrekkige gelijkmaking der voedende bestanddeelen veroorzaakt; indien wijders, zoo als de ondervinding ons genoegzaam leert, de regelmatige Podagra zich bijna altijd, door zeer in het oog loopende afwijkingen in de spijsverteringswerktuigen uit; indien, eindelijk, de onregelmatige, slepende, atonische Podagra zich oneindig spoediger in deze deelen, dan in elk ander gedeelte van het ligchaam ontwikkelt, zal men dan nog kunnen ontkennen, dat al deze verschijnselen, als van de natuur zelve ontleend, voldoende bewijzen opleveren voor ons betoog, *dat de bron der Podagra is in de maag en in de werktuigen, welke tot de spijsvertering bijdragen; dat hare naaste oorzaak in eene storing van de verrigting dezer deelen is gelegen, welke in eene onvolmaakte spijsver-*

te-

tering en in eene onvolkomene gelijkmaking der voedende zelfstandigheden eindigt?

Van waar dan, kan men vragen, deze zoo in het oog vallende voorkeur der Podagra voor deze werktuigen? Maar liever, vragen wij, mogen wij ons wel verwonderen dat de Podagra wezenlijk haren oorsprong uit deze deelen neemt, daar wij nu zullen trachten te bewijzen,

V. *Dat de werking der meeste nadeelige invloeden uit derzelver vermogen op de spijsverteringswerktuigen verklaard moet worden.*

Tot bevestiging van dit gestelde zij het ons vergund, om door de gelegenheid gevende oorzaken der Podagra de bewijzen aan te voeren.

Immers wij hebben in het eerste hoofdstuk dezer verhandeling gezegd, dat de onmatigheid aan tafel, het misbruik maken van spijzen en geestige dranken, het veelvuldig liefdegenot en eene zittende levenswijze, enz. de meest gelegenheidgevende oorzaken voor de Podagra zijn; het kan dus niet anders of op eene aan de benoodigdheden van het ligchaam en de krachten der maag niet geëvenredigde hoeveelheid spijzen en dranken moet noodwendig eene onvolkomene spijsvertering volgen. Bovendien leert ons de dagelijksche ondervinding, dat het eerste uitwerksel dezer verschillende oorzaken zich hoofdzakelijk in de maag en in de andere spijsverteringswerktuigen, door de gestoorde verrigting dezer deelen, kennelijk maakt.

Ook de storing en onderdrukking der huidsuitwaseming gaven wij onder de oorzaken ter ontwikkeling der Podagra aan, nademaal alle geneeskundige waarnemingen ons het innig verband doen kennen, dat er tusschen de

huid

huid en de spijsverteringswerktuigen bestaat. De opmerkzame arts ziet dagelijks de treffende voorbeelden hiervan, in hoeverre namelijk de gestoorde huidsuitwaseming gebrek aan eetlust, braking, veelvuldigen stoelgang en nog andere ziekelijke verschijnselen veroorzaken kan.

Onder de invloeden, welke het ontstaan, en vooral het terugkeeren der Podagra begunstigen, hebben wij ook gerekend te behooren, buitengewone geestinspanningen en gemoedsaandoeningen, zoo als verdriet, zorgen, verveling, spijt, enz. maar het is tevens eene bekende waarheid, dat deze verschillende zielsaandoeningen op eene zeer in het oog loopende wijze haren invloed op de spijsverteringswerktuigen uitoefenen. De bekende invloed, dien hevige hartstogten op de maag, de lever, en alle tot de spijsvertering werkzame ingewanden uitoefenen, kan niet zonder nadeelige gevolgen zijn in eene ziekte, die men weet, dat haren eersten en voornaamsten wortel in de spijsvertering, chijl- en bloedmaking heeft. Bij te hevige zielsaandoeningen namelijk kunnen er veranderingen of verhinderingen in het voortbrengsel van de gelijkmaking, der chijl, ontstaan, welke dusdanig kwalijk gesteld zijnde, vooreerst op de werktuigen der gelijkmaking zelve en hunne overige verrigtingen, en tevens op het darmkanaal, de melkvaten, de darmscheilklieren, en lever- en gal-afscheiding nadeelig terugwerkt, waardoor dan een gebrekkige toestand der bloedbereiding en der gansche vegetatie veroorzaakt wordt.

Stellen wij ons b. v. een gezond en vergenoegd mensch voor, die met zijne vrienden aan tafel zittende onverwachts eene bedroevende tijding ontvangt. Terstond zal zijn eetlust verminderd zijn. Maar, al heeft hij

zich

zich reeds verzadigd, zal toch de werking der maag plotseling ten deele of wel geheel verhinderd zijn, even als of hij door eene beroerte aangetast ware, en wel zoodanig dat, wat hij genoten heeft, hem een ondragelijk, een pijnelijk gevoel in de maag veroorzaken zal. Even eens nu is het met eene al te groote inspanning der ziel gelegen, en het kan geenen geneeskundige onbekend zijn, dat het bovenmatig gebruik der verstandelijke vermogens voor de kracht en de werkdadigheid der spijsverteringswerktuigen hoogst nadeelig is.

Wij zeiden ook onder anderen, dat eene zittende levenswijze in staat was, de Podagra te doen ontstaan, en dit zal niemand betwijfelen, wanneer hij nagaat, dat dusdanige levenswijze, eene verhindering in de af- en uitscheidingen uitoefenende, den allernadeeligsten invloed op de spijsvertering heeft.

De geschiedenis zelve bevestigt en brengt de bewijzen aan, dat de door ons verdedigde stelling gegrond is. Want van waar komt het inderdaad, dat de Podagra bij de volkeren der vroegste oudheid eene bijkans onbekende ziekte was? Van waar komt het, dat zij zich eerst met reuzenschreden verspreid heeft, toen de volkeren zich in wellust en ledigheid begonnen te baden? Van waar komt het, dat zij zelfs in onzen tijd, die volken niet aantast, welke een eenvoudig, sober en werkzaam leven leiden? Van waar, eindelijk dat, zij bij voorkeur de paleizen der grooten bewoont, en de nederige stulp voorbij gaat?

Het antwoord hierop zal ons niet moeijelijk vallen, indien wij bedenken, dat, daar de naaste oorzaak der Podagra in eene storing van de verrigtingen der spijsverteringswerktuigen bestaat, waaruit eene onvolko-

komene gelijkmaking der spijzen geboren wordt, zeer natuurlijk daaruit volgt, dat deze ziekte zich meer en meer ontwikkelen zal, wanneer de verschillende oorzaken, welke in staat zijn, genoemde storing der spijsvertering voort te brengen, aanhoudend, en om ons zoo eens uit te drukken, gezamenlijk op de volkeren en op de individus werkzaam zijn.

Op verschillende wijzen wordt door de geneeskundigen de reden opgegeven, waarom juist de gewrichten des voets, en vooral de groote toon het meest bij de Podagra wordt aangedaan. Om van alle overige te zwijgen, halen wij, ten dien opzigte, slechts het gevoelen aan van den Hoogleeraar M. C. J. VAN MONS (*). »Maar, zal men vragen, zegt die schrijver, waarom ontwikkelt zich deze plaag bij voorkeur in den grooten toon? Omdat de groote toon een gedrukt, een weinig warmtegraad bezittend gewricht, en aan een gedeelte van het ligchaam gelegen is, hetwelk, het verst van het middenpunt van den bloedsomloop verwijderd zijnde, dikwerf aan koude en vochtigheid blootgesteld, het minst door de inwendige warmte beschermd, en derhalve ook het ligtst door koude aangetast wordt. Dit gewricht is het meest werkzaam, en op hetzelve rust het geheele ligchaam. De door vele spieren bedekte, digter bij het hart gelegene, en rijker met bloedvaten voorziene gewrichten, zijn minder dadelijk aan den invloed der koude blootgesteld, en worden dien ten gevolge niet zoo dikwerf ontstoken."

Hoe

(*) *Considérations sur l'identité du rhumatisme et de la goutte. Mémoire présenté à la société le 5 Avril 1824, (bibliothèque médicale nationale et étrangère t. 1 p. 361).*

Hoe schoon de Hoogleeraar overigens zijn gevoelen ook ontwikkeld hebbe, kunnen wij ons niet met hetzelve vereenigen. Het wordt trouwens door de dagelijksche ondervinding tegengesproken. Dat koude de oorzaak niet is, waarom de groote toon, meer dan eenig ander deel des ligchaams, door de Podagra wordt aangetast, blijkt reeds daaruit, dat juist de rijke, die toch veel beter dan de arme zijne voeten voor koude kan beveiligen, het meest aan Podagra lijdt. Doch al ware ook, dat de Podagra aan koude zoude moeten worden geweten, waarom dan toch is de groote toon minder dan de geheele voet voor koude bewaard? Wij voor ons verklaren dit verschijnsel daardoor, dat de Podagra, eene poging der natuur zijnde, om het schadelijke en ziekelijke, in 's menschen ligchaam aanwezig, zoo verre mogelijk van het centraalpunt des ligchaams te verwijderen, hiertoe al hare krachten inspant, doch het niet verder brengen kan dan tot den grooten toon, dat is: het gedeelte, het verst van het middenpunt van den bloedsomloop gelegen. Het schijnt dat de natuur zich door die gewrichtsaandoeningen van eenen bijzonderen prikkel ontdoet, waarom SYDENHAM reeds gezegd heeft, dat zij het bitterste geneesmiddel is, dat de natuur kon bezigen.

DERDE HOOFDSTUK.

Resultaten voor de behandeling, af te leiden zoowel uit den invloed van verschillende luchtstreken en levenswijzen op de Podagra, als uit het onderzoek aangaande den waarschijnlijken aard dier ziekte.

Er bestaat voorzeker geene ziekte, waarvan zoo vele theoriën over het wezen, en dus ook zoo vele en verschillende op die theoriën gegronde geneeswijzen gegeven zijn, als van de Podagra. Deze verschillende gevoelens en theoriën nu hebben ten allen tijde hunne aanhangers zoowel als hunne bestrijders gevonden, en steeds tot eindelooze twisten aanleiding gegeven, waarbij nogtans de kunst niets won, en waardoor zelfs hare vorderingen langs den weg der ervaring verhinderd werden.

Het natuurlijk gevolg hiervan was dan ook sedert de vroegste tijden, dat de geneeskundigen niet alleen, maar meer nog de lijders zelven de mogelijkheid om de Podagra te genezen, of hare kwellingen te lenigen, zeer in twijfel trokken, zoodat men het over het algemeen ook daarvoor hield, dat de raad, in de twee woorden *geduld* en *flenel* vervat, alle mogelijke hulp in zich opsloot. En dat ook de geneeskundigen zelven van hunnen kant, niet weinig bijgedragen hebben, om het vertrouwen der zieken op hunne hulp te verminderen, behoeft voorzeker geen verder betoog, daar de een deze, de andere weder gene theoriën volgende, langs ver-

schil-

schillende wegen, en dikwijls zonder eenigen baat, de genezing dezer ziekte beproefde.

Van hier ook, dat de lijders zelven, eindelijk, deze ziekte voor ongeneeslijk houden moesten; wij voor ons willen volgaarne toestemmen, dat somwijlen de Podagra ongeneeslijk is, doch hiervan ligt alsdan geenszins de schuld in de geneeskunst zelve, maar veeleer nu eens in derzelver beoefenaren, dien het niet altijd gelukken kan, om het wezen dezer ziekte, of wel daartegen aanwendbare middelen te vinden, dan eens in de verkeerde handelwijze der lijders zelven, welke aan goeden raad geen gehoor geven.

Gelukkiglijk echter leert ons de ondervinding, dat de Podagra niet onder de ongeneeslijke ziekten behoort; de voorbeelden immers van herstelde Podagristen kunnen niet onder de zeldzaamheden gerekend worden, en ten allen tijde heeft men dergelijke lijders, hetzij dan door het gebruik van gepaste geneesmiddelen, of door verandering van luchtstreek, of wel door eene geregelde levenswijze, van deze ziekte ook geheellijk zien bevrijden.

Maar, bestaan er velen, die aan de ongeneeslijkheid der Podagra gelooven, zoo zijn er integendeel weder anderen, welke zeggen, dat deze ziekte eene poging van de natuur zelve is, en schrijven dien ten gevolge aan haren invloed, een lang leven benevens het behoud van goede gezondheid toe, en van hier het gezegde, dat men tegen deze ziekte niets ondernemen kan, zonder dat de goede gezondheid mede daardoor lijdt. Zoo troost vaak een lijder, uit vrees voor andere nadeelige gevolgen, zich met zijne kwaal, daar hij de hoop voedt van door haar, in de toekomst, een gezuiverd ligchaam

te

te verkrijgen, en torscht liever al haar geweld, dan dat hij zoude besluiten, om een onzeker middel tot verzachting van zijn lijden te beproeven.

Zonder hierover veel uitteweiden, of te willen bestrijden, dat de natuur ook zonder de kunst veel vermag, zij het genoeg te zeggen, dat alleen een gezonde toestand met onze natuur overeenkomstig te noemen is, en dat gevolgelijk ieder toestand, welke daarmede niet overeenkomt, als een ziekelijke toestand, en niet anders dan als nadeelig voor onze bewerktuiging moet gehouden worden; want hoewel b. v. eene roosaardige ontsteking, zich in de buitenste bekleedselen des ligchaams bepalende, minder gevaarlijk zij, dan degene, die de hersenen, de longen of maag aantast, zoo zal dit ons nogtans geen regt geven, om te zeggen, dat deze roosaardige ontsteking als eene heilzame en voor onze bewerktuiging noodwendige ziekte te beschouwen is. Even zoo is het met de jichtaardige ziekten gelegen, want, ofschoon de Podagra de natuurlijkste en de minst gevaarlijke van die soort zij, is het echter niet minder waar, dat wij, bij het verschijnen van deze kwaal, het reeds aanwezig zijn van eene innerlijke ongesteldheid moeten onderstellen. Bij den aan zoo vele schadelijke invloeden blootgestelden mensch toch, is ook de natuur niet altijd in staat, den besten, kortsten, en zekersten weg ter genezing van ziekten te kiezen, en het is ook in dit opzigt een noodzakelijk vereischte van den geneesheer, als dienaar der natuur, dezelve, waar zij te kort komt, te ondersteunen. Hieruit volgt dus, dat bij welke individus de Podagra ook ontsta, deze al de oplettendheid zoowel van de zijde des geneesheers als van die des lijders zelven verdient. Want, wanneer

zelfs

zelfs deze ziekte ons als niet gevaarlijk moge toeschijnen, dreigt zij, desniettemin, den lijder op den eenen of anderen tijd, zoo al niet ten koste van zijn leven, ten minsten heviger aan te tasten.

De behandeling der ziekte zelve is tweeledig, of *buiten*, of *gedurende* de aanvallen.

I. *De behandeling buiten de aanvallen*, ook de *voorbehoedende geneeswijze* genaamd, heeft ten doel, om de aanvallen der Podagra te voorkomen of te verminderen, namelijk om de algemeene gesteldheid, waarvan de Podagra het gevolg is, te verhoeden, des lijders inwendigen toestand te verbeteren, en de verwijdering der tot deze ziekte aanleiding gevende oorzaken te bevorderen, en dus doende hare verdere uitbreiding tegen te werken en te beteugelen; bevattende deze behandeling niet alleen de voorschriften tot den leefregel, maar ook de eigenlijk gezegde geneesmidelen.

Vele geneesheeren gelooven, dat tot voorbehoeding voor of vermindering van de aanvallen der Podagra, de lijders eenen aan hunne dagelijksche gewoonte geheel en al overgestelden levensregel behoorden op te volgen. Doch ieder geneeskundige zal met ons bekennen, dat het uiterst moeijlijk is, vooraf te bepalen, welk individu door de Podagra al dan niet zal aangetast worden, ten einde die middelen te gebruiken, om zich voor de aanvallen derzelve te vrijwaren. Daar buitendien de mensch doorgaans zijne gezondheid eerst dan weet te schatten, wanneer hij door teekenen van haar verlies aan hare waarde herinnerd wordt, is het niet te verwachten, dat iemand, om eene kwaal af te weren, waarvan hij zelf nog geene sporen ontdekt, er in zal bewilligen om geheel of gedeeltelijk afstand te doen van hetgeen men

ge-

gewoon is, wereldlijke genoegens te noemen. Maar ook in het aanwenden der voorbehoedingsmiddelen zelven berust geene mindere zwarigheid, naardien men toch, door het al te veel gebruiken hiervan, dikwijls verschillende andere gebreken kan doen te voorschijn komen. Daar immers de geneesmiddelen den zieke tot herstelling zijner gezondheid dienen en in het algemeen de kracht bezitten, om den toestand van het ligchaam te veranderen, zoo volgt hieruit dat zij bij gezonden, welke, gelijk GAUBIUS te regt zegt, blijven moeten zoo als zij zijn, en waaraan niets te veranderen valt, overtollig of schadelijk moeten zijn. Tot hen echter, die reeds vroeger door de Podagra aangetast waren, en dezelve dus van nabij hebben leeren kennen, is voornamelijk onze raad gerigt; doch ook met veel voorzigtigheid behoort diegene acht op zich te geven, wiens ouders door de Podagra aangetast waren, daar deze ziekte immers ook onder de erfelijke gerekend wordt te behooren.

Onder de voorschriften van den levensregel, die men als voorbehoedende middelen aanraadt, brengen wij vooreerst *het genieten van eene vrije en zuivere lucht*. Hij die gezond wil leven, moet, zoo zijne omstandigheden dit veroorloven, die lucht zoeken in te ademen, welke de ondervinding ons als de gunstigste doet kennen. De geschiedenis immers leert ons, dat menschen welke in luchtstreken wonen, die hoog gelegen en droog zijn, alwaar dus ook eene min veranderlijke temperatuur heerscht; welke zich eindelijk matig warm, en naar de behoefte van het land kleeden, bijna nimmer door de Podagra worden aangetast; ja, dat zelfs werkelijk lijdenden, welke hunne ongezonde woonplaatsen met de zoo even genoemde ver-

 wis-

wisselden, gezond werden, en dan eerst op nieuw werden aangetast, wanneer zij naar hunne vroegere woonplaatsen terugkeerden. De Podagrist, wiens omstandigheden het veroorloven, moet derhalve eene vochtige, laag liggende, noordelijke woonplaats, met eene drooge, hooger liggende en zuidelijke landstreek verwisselen. De voor dusdanigen lijder gunstige lucht vindt men intusschen veeleer op het land, dan wel in de stad, zijnde deze meestijds met schadelijke vochten en dampen bezwangerd (*); hij zoeke dus het landleven, hetwelk doorgaans eenen weldadigen en verzachtenden invloed uitoefent. »Het voordeel der landlucht, zegt SCUDAMORE, boven de digte stadlucht, ondervinden alle lijders; want dezelve is niet alleen geschikt tot behoud der gezondheid maar ook tot derzelver herstelling.'' Hij raadt derhalve zijnen Engelschen lijders aan, niet te verzuimen, door eene dagelijksche beweging vrije lucht te genieten; welke dagelijksche wandelingen niet alleen als ligchamelijke bewegingen, maar ook als doel bevorderend om de zuivere lucht te genieten, aan te prijzen zijn; daardoor immers zal ook de te groote gevoeligheid tegen de weersveranderingen eene groote vermindering ondergaan.

Zij die in de onmogelijkheid zich bevinden, om de stadlucht met die des lands te verwisselen, moeten, ten einde den schadelijken invloed eener dusdanige lucht te ontwijken, zich matig warm kleeden. En van hoeveel voordeel het is, zegt de evengenoemde schrij-

(*) Men leze hierover hetgeen HUFELAND zoo voortreffelijk in zijne » Kunst om het menschelijk leven te verlengen'' 2de d. bl. 219 over het land- en buitenleven gezegd heeft.

schrijver, om in *Engeland*, gedurende acht maanden van het jaar, flenel onmiddellijk op de huid te dragen, is genoegzaam bekend, en dan nog blijve het altijd aan het oordeel des geneesheers overgelaten, of de lijder gedurende de overige vier maanden, al dan niet flenel dragen moet. Bovendien moet men nog vooral acht geven, om zijne voeten droog en warm te houden, met vermijding echter van al datgene, hetwelk, eene te sterke huidsuitwaseming te voorschijn brengende, de voeten verzwakt. Des winters moet men de zorgen omtrent zijne gezondheid verdubbelen, door zich inzonderheid aan geene koude vochtige avondlucht (zijnde deze meestal vóór het ontstaan der winterkoude heerschend) bloot te stellen, noch zonder behoorlijke bedekking uit een warm vertrek zich in de koude buitenlucht te begeven. De woon- en slaapkamer moet hoog, groot en droog zijn, steeds eenen zuivere en gezonde lucht bevatten, en des winters gelijkmatig verwarmd worden. Men opene gestadig de vensters, en late in de vertrekken zuivere lucht doorwaaijen, daar het veel gezonder is in een koel, dan wel in een heet verblijf te leven.

Ook onder die behoedmiddelen, welke de Podagrist, zoo tot behoud zijner gezondheid, als om zich voor de terugkomst der kwaal te vrijwaren, moet in acht nemen, behoort *het gepaste en niet overmatige gebruik van spijzen en dranken.*

Daar wij reeds vroeger het te buiten gaan in spijs en drank als oorzaken der Podagra beschouwd hebben, zal het niet noodig zijn, thans wederom lang hierbij stil te staan. Door naauwkeurig na te gaan, hetgeen hun hinderlijk was, en het nadeelig bevondene alsdan

te vermijden, gelukte het vele Podagristen, hun herstel te bereiken. Evenwel moet men hierin de gewoonte raadplegen. Men beperke dus den eetregel niet meer dan noodig is; want door te veel te verlangen, gebeurt het dikwijls dat men het minst verkrijgt. Een Podagrist moet meer dan eenig ander daarop letten; hij raadplege de ondervinding, welke hem zal leeren, dat eene buitensporige leefwijze de kiem der Podagra is, dat zij de ziekte onderhoudt, of helpt bevorderen. Eenvoudig toebereid voedsel, matig gebruikt, heeft ten alle tijde tot genot eener goede gezondheid geleid. DARWIN onder anderen verhaalt, dat ook hij vele menschen gekend heeft, die in staat waren, om de aanvallen dezer ziekte te matigen, door minder dan gewoonlijk geestrijke dranken te nuttigen, en anderen, die door eene volstrekte onthouding van al wat geestrijk vocht genoemd wordt, van deze verschrikkelijke plaag voor immer herstelden. (*)

De tijd en *de orde* van het gebruik der spijzen moet ook in aanmerking komen onder de voorbehoedmiddelen der Podagra, daar, als men namelijk te dikwijls eet, en dienvolgens, vóór dat de vorige spijzen verteerd zijn, de maag weder met andere opvult, hierdoor verstoring der geregelde spijsvertering en der gelijkmaking van de sappen ontstaan, en aanleiding tot Podagra gegeven wordt. Men volge den raad van HUFELAND, om eene tusschenpoos van vijf of zes uren tusschen elken maaltijd te nemen. De lijder gewenne zich dus om niet meer dan driemalen daags te eten. Van hoe groot nut het zij, om niet na vier ure des namiddags het middagmaal te gebruiken, is algemeen be-

(*) In *Nouveau Dict. des sc. méd. tom*, 7. *Pag*. 219.

bekend, maar jammer is het, dat de mode hierin vele uitzonderingen maakt.

Het ontbijt kan in goed uitgebakken brood of beschuit, met een kop thee bestaan. Volgens SCUDAMORE is het gebruik van de koffij bij het ontbijt nadeelig. Door bij den middagmaaltijd, en bij anderen in het algemeen, den lijder niet meer dan twee of drie geregten toe te staan, wordt reeds veel gewonnen, ten einde overlading van de maag te verhoeden, want de menigte der spijzen zoowel als het lekker toebereiden derzelve, maakt dat men de maag overvult, overprikkelt, door meer te genieten, dan de natuurlijke neiging verlangt. Want, slechts eene behoorlijke leyenswijze, en het genieten van weinige geregten, helpt de gelijkmaking der spijzen bevorderen.

Het middagmaal besta dan uit één geregt, vleesch of visch, met een of twee schotels groenten of gestoofde vruchten. Ook een weinig soep kan zonder nadeel vooraf genuttigd worden. Te veel gebak, vaste meelspijzen, zeer prikkelende sausen, en sterk met kruiden aangezette vleeschspijzen, zijn allen in het geheel niet, of zeldzaam tot gebruik aan te raden. Na iederen maaltijd, zal dezelve wel bekomen, moet men geene de minste bezwaring, noch benaauwdheid in den omtrek van de maag, evenmin als aandoeningen van winden gevoelen; ook het gemoed zelfs moet na den eten nog opgeruimd zijn, terwijl het tegendeel hiervan ten bewijze dient, dat het genoten voedsel tot nadeel verstrekt, en men dus hetzelve in het vervolg te vermijden hebbe.

Voor het avondmaal raadt HUFELAND aan volbloedige lieden, vruchten met wel doorbakken brood. Wij echter

ge-

gelooven met SYDENHAM en anderen, dat het beter is den avondmaal geheel te vermijden.

Over het voor- en nadeel des middagslaaps is veel getwist. Over het algemeen is rust nuttig, zoolang de met voedsel opgevulde maag, in de eerste oogenblikken werkzaam is ter vertering. Onzes bedunkens echter, is de middagslaap vooral den volbloedigen podagrist af te raden, omdat dezelve bij den zoodanigen te veel bloedsaandrang naar het hoofd kan voortbrengen, de bloedsomloop hierdoor vertraagd, de beweging des darmkanaals verminderd, en de spijsvertering verstoord wordt. Zij die intusschen zich aan den middagslaap gewend hebben, moeten zorgen dat dezelve binnen behoorlijke grenzen gehouden worde en niet langer dan één uur dure. Ook moet men zich niet te bed begeven; maar liever op eenen stoel of kanapé daarvan gebruik maken.

Men volge over het algemeen den raad van GALENUS, om met een' kleinen eetlust de tafel te verlaten, en vooral dien van HUFELAND, om de spijsvertering te bevorderen, door langzaam te eten, goed te kaauwen, en niet te velerlei spijs op eenmaal te gebruiken.

Welke spijzen intusschen in het algemeen voor den Podagrist het voordeeligst zijn, ten einde zich voor de aanvallen der ziekte te vrijwaren, heeft ons genoegzaam de ondervinding geleerd. Wij zagen immers in het eerste gedeelte dezer Verhandeling, dat juist zij, die overmatig gebruik maakten van dierlijk voedsel, het meest onder de door de Podagra aangetasten behoorden, terwijl zij, die alleen van groenten en vruchten leefden, of matiglijk zoowel vleeschspijzen als groenten nuttigden, van de Podagra bevrijd bleven. Want, dat het voor het dierlijk ligchaam hetzelfde zij, of het met vleeschspijzen,

dan

dan wel met groenten alleen gevoed worde, gelooven wij met regt te mogen tegenspreken. Ander chijl levert het voedsel uit het plantenrijk, ander weder dat uit het dierenrijk op. Bij de dieren treft men de sporen des voedsels met deszelfs kenbare eigenschappen niet slechts in de melk, maar zelfs in hun vleesch aan, als waarin hetzelve dikwerf door reuk en smaak duidelijk erkend en onderscheiden wordt. Voorbeelden hiervan leveren ons onder anderen op: de ganzen, die met lijnzaad gevoed worden, de vogelen, die zich met visch voeden enz. Er bestaat derhalve een groot verschil tusschen de uitwerkselen des voedsels uit het planten- en van dat uit het dierenrijk, bijzonder wat aangaat derzelver gemakkelijkere vertering en gelijkmaking. Het is echter zeer moeijelijk in de spijzen, het schadelijke te onderscheiden, daar verscheidenheid van leeftijd, jaargetijde, gestel, beroep en gewoonten in dit opzigt vele wijzigingen vordert.

De luchtstreek, die men bewoont, komt hierbij ook zeer in aanmerking. Zoo kunnen b. v. de bewoners van landen nabij den noordpool gelegen, de vleeschspijzen beter, dan die van nabij den zuidpool verdragen. Even zoo bekomen deze spijzen beter des winters, dan in den heeten zomer, beter des middags dan des avonds. Van hier dat de ingezetenen van gematigde luchtstreken, gelijk de Nederlanden, zich daarom van beiderlei voedsel mogen bedienen, mits in het oog houdende, des zomers meer ligte groenten en ligt vleesch te gebruiken dan des winters, wanneer men, uit hoofde der koude, beter geschikt is, om vaste spijzen te verteren.

Wat evenwel het gebruik van de vleeschspijzen in het

bij-

bijzonder betreft, zoo is het niet altijd onverschillig, welk vleesch de Podagrist nuttigt, daar de natuur des vleesches zelve even zoo onderscheiden is, als de verschillende klassen van dieren, waarvan hetzelve genomen wordt.

Zoo komt b. v. het vleesch van de zoogdieren, met betrekking der bestanddeelen, zoowel als deszelfs graad van ontwikkeling, met de bewerktuigde zelfstandigheid van het menschelijk organismus het meest overeen. Het jonge rundervleesch is ter vertering geschikter dan het oudere. Het kalfsvleesch bevat eene goede voedende zelfstandigheid en is, even als het jong lamsvleesch, wild, voornamelijk reeën-, hazenvleesch en jonge konijnen, matig gebruikt, een zachtvoedende kost. Varkensvleesch is daarentegen zwaar te verteren en vooral vet zijnde geenen Podagrist aan te raden. Ook zij de Podagrist zeer spaarzaam in het gebruik van runderworst en saucijzen, als ook van bloedworst, al hetwelk zeer moeijelijk te verteren is. Het vleesch van het gevogelte is drooger, zachter en ligter verteerbaar, hoewel minder voedzaam dan dat der zoogdieren. De vogelen, die van koren en peulvruchten leven, zijn de beste, zoowel tamme als wilde, terwijl de watervogels wederom zwaarder te verteren zijn.

Het vleesch van dieren in de vrije lucht levende, smakelijker en voedzamer zijnde dan dat van de zoodanigen, welke in stallen opgesloten zijn, is dus ook gezonder, daar vetgemeste dieren een vleesch opleveren, dat, door den invloed van het vet, nadeelig worden kan.

De hoedanigheid van het vleesch hangt ook van de wijze van bewaring en toebereiding van hetzelve groo-

telijks af, en het is ook dien ten gevolge dat wij het versch vleesch b. v. als het beste en gezondste ter voeding oordeelen. Over het algemeen is de beste wijze van bereiding diegene, die de oorspronkelijke bestanddeelen van een overigens goed vleesch het minst verandert, en daaraan geene schadelijke hoedanigheden mededeelt. Zoo verdient het niet overdreven braden des vleesches de voorkeur, terwijl door het koken van vleesch tot gelei, veel van deszelfs bestanddeelen ontnomen wordt, en zulk vleesch dus voor de vertering te bezwarend is.

Onder de visschen zijn de harde, niet vette riviervisschen vooral de rivierforellen, snoek, baars, de steenkarper, de gewone karpers, enz., versch en goed toebereid, een ligt verteerbare en voedzame kost; en ook van de zeevisschen (vooral worden dezulke, welke zich tusschen klippen en zandbanken, digt bij de oevers ophouden, als het beste voedsel door sommigen beschouwd) heeft men niet alleen de haringen, ansjovis, maar ook tarbot en tong, als men ze versch bekomen kan, tot de ligt verteerbare, en gezonde spijzen geteld.

Sommige geneesheeren raden zelfs het gebruik van haring in het bijzonder bij de Podagristen aan. Dr. CLERK verhaalt in het derde deel van *Edemb. Med. and Phys. Ess.* bl. 462 een voorval van iemand, die door het nuttigen van haringen, waarop hij niets dronk, zeer spoedig van de aanvallen dezer kwaal bevrijd werd.

Die zeevisschen evenwel, welke zeer vet of hard zijn, de kabbeljaauwen welke, gedroogd (stokvisch), gezouten (labberdaan), of tevens gezouten en gerookt zijn (klipvisschen), voorts de nu eens in de zee dan weder in de rivieren voorkomende vette visschen, de steur, elft, de

ge-

gewone zalm en de paling, en eindelijk die, welke zich in staande wateren, en slijkerige plassen bevinden, b. v. de zeelt, bezwaren de maag, en zijn dus aan den Podagrist geenszins toe te staan. Ook is hun het gebruik van kreeften, krabben en garnalen, welke moeijelijk te verteren zijn, af te raden, terwijl de oesters en mosselen, wier slijm, en zoutdeelen de spijsvertering geenszins hinderen, vooral als men ze raauw eet, matig tot gebruik aan te raden zijn, daar aan het in de oesters bevatte ziltige vocht eenige overeenkomst wordt toegeschreven met des menschen speeksel en maagsap, welke de spijsvertering aanmerkelijk bevorderen, en eenige laxerende uitwerking gezegd worden te hebben.

Wat het gebruik van spijzen uit het plantenrijk betreft, zoo zijn deze over het algemeen aan de menschelijke bewerktuiging vreemder dan wel de dierlijke, worden langzamer gelijk gemaakt, en leveren dus in dezelfde tijdruimte dien rijkdom van voedsel niet op als de spijzen uit het dierenrijk. Echter zijn ook zij met betrekking tot derzelver verschillende eigenschappen onderling onderscheiden. Zoo zijn b. v. de ooftvruchten meer tot verkwikking dan tot voeding geschikt, en niet onnuttig, mits matig gebruikt, tot verdunning van de galachtige onzuiverheid, die zich in den zomer in het darmkanaal verzamelt. Wortelen, beten en rapen leveren een ligt voedsel op, terwijl kers en andijvie eenige maagopwekkende kracht bezitten. Latuw, kropsalade, en andijvie worden meest koud gegeten, en met olie, azijn, eijerdoijers en zout, met een weinig peper of suiker vermengd, bevorderen zij de vertering; de porselein is voedend, en kropjes der hop zijn aangenaam en gezond

voor sterke magen. De aspergiën evenwel worden door velen als schadelijk voor podagristen gehouden. Jonge peulvruchten, voornamelijk groene erwten, peulen en boonen verschaffen een ligt en gezond voedsel, terwijl volkomen rijpe erwten en boonen, moeijelijk te verteren zijn, even als peulvruchten, waarvan de schillen dik en hard zijn; doch schorsoneren, selderij en peterseliewortelen, in eenen goeden grond gekweekt, leveren eene ligte spijs op. Eenige knolsoorten worden als toespijs gebruikt om de vertering of den smaak te bevorderen, en zijn in dien opzigte onschadelijk, gelijk uije, look, radijs, en rammenassen. Onder de koolsoorten is de gewone boeren- en spruitkool de zwaarste, de witte versche even als de zuurkool ligter, doch de bloemkool het ligtst te verteren. De artisjokken bezitten eene meer voedende kracht.

Uit deze korte beschouwing dan kan men ook opmaken, aan welke individuën de vleesch-, aan welke integendeel de plantenspijzen aan te raden zijn. Dus bekomen b. v. aan hen, die een vurig prikkelbaar temperament hebben, de plantenspijzen, matig genoten, beter, dan aan zwakkeren. Zij die aan langdurige Podagra geleden hebben, mogen dus geene plantenspijzen alleen genieten; aan hen, zoowel als aan zwakkere, en aan vele vermoeijende bezigheden overgegeven personen, mag men meer voedzame en krachtige spijzen toestaan, dan wel aan hen, die in ledigheid en gemak leven.

Om terstond na den eten of wel gedurende het eten veel te drinken, is veelal schadelijk; een enkel glas wijn, bier of water gedurende het eten is niet ondienstig. Onder die dranken die over het algemeen het beste en voor sterke volbloedige personen in het bijzonder

nut-

nuttig bevonden worden, behoort het zuiver en frisch water.

De schadelijke invloed, dien de gegiste dranken op het ontstaan der Podagra uitoefenen, moet ons aansporen om vooral bij het gebruik hiervan groote matigheid in acht te nemen. Alle soorten van wijn zijn evenwel niet even schadelijk. Aan hen dus, die meermalen door de aanvallen der Podagra aangedaan, en daardoor verzwakt zijn, mogen, indien zij aan het wijndrinken gewoon zijn, dagelijks twee of drie glazen, maar ook niet meer, toegestaan worden. Wat de hoedanigheid van den wijn betreft, zoo kan men gevoegelijkst die soorten veroorloven, die, goed, oud en niet zuur zijn. In de keuze der wijnen, binde men zich aan de volgende regelen. Jonge, zure, Rijnsche, Moezel-, Champagne-, appel- en perenwijnen zijn schadelijk, terwijl de goede Bordeaux, de Spaansche en zoete wijn, matig genoten, toegestaan kunnen worden.

Wij zagen vroeger, dat bier onder die dranken behoort, die de Podagra minder, en wel volgens sommigen nimmer veroorzaken kan. Daar er echter dikke, zware en geestrijke bieren bestaan, die, zoo als b. v. het Porter, door derzelver voedende eigenschappen, de bestaande volbloedigheid vermeerderen, zoo behoeft het geen betoog, dat deze als schadelijk voor zoodanige menschen, die of de aanvallen der Podagra vermijden of verminderen willen, te oordeelen zijn. Een dun, niet zuur bier, dat noch te hard noch te jong, goed uitgegist en wel gehopt is, wordt, wel is waar, niet zoo gezond gehouden als zuiver water, doch kan, matig gebruikt, als onschadelijk aangeraden worden. Onder de dranken, die velen als een goed voorbehoedmiddel te-

gen

gen de Podagra houden, en wel zoodanig, dat door derzelver gebruik de aanvallen genezen zijn, behoort de melk en wel ezelinnenmelk. CELSUS onder anderen (Lib. 4, C. 1 Sect. VIII de Med.) verhaalt, dat sommige lijders, door het gebruik van ezelinnenmelk, voor altijd van de Podagra bevrijd leefden, en dit zelfde wordt ook reeds door PLINIUS beweerd.

SYDENHAM raadt den volgenden drank, als zeer aangenaam voor de Podagristen aan, zoowel *in* als *buiten* de aanvallen.

R. *Rad. Sarsapar. unc* vj.
Lign. sassafr.
Rad. Chinae.
Ras. C. C. aa unc jj.
Rad. Liquir. unc j.
Coq. in aq. font. conch. II.
per $\frac{1}{2}$ *horam.*
deinde stent per horas 12
super cineres calidos
et ebull. ad $\frac{1}{3}$ *part. consumt.*
add. sem. anis. unc ß.
post horas duas colet.
et serv. in lagenis ad usum.

Ook eene gepaste ligchaamsbeweging behoort onder de voorbehoedmiddelen in aanmerking te komen, en dit toch zal niemand verwonderen, wanneer hij den invloed van eene stilzittende levenswijze op de Podagra in aanmerking neemt. Die lijders evenwel handelen verkeerd, welke rust met bezigheid zoodanig afwisselen, dat zij, nadat zij alvorens eenige dagen in de week lui en vadzig doorgebragt hebben, plotseling de overige dagen zich te veel aan bewe-

ging

ging overgeven ; dit geeft , behalve tot andere nadeelen , aanleiding tot het terugkeeren van de aanvallen der Podagra. Eene matige , en door het verstand gewijzigde beweging zal dus tot voordeel verstrekken. Lijders, die daartoe in staat zijn , behooren dagelijks twee uren te wandelen, of zoo lang zij zich niet te veel vermoeijen. Die wandeling geschiedde echter nimmer onmiddelijk na het eten.

Het paardrijden is aan diegenen aan te raden , die aan traagheid der spijsvertering , door ophoopingen van vochten en belemmerden bloedsomloop in de buiksingewanden veroorzaakt , lijden. Zij , die wegens verminking der ledematen , noch tot het wandelen , noch tot het paardrijden in staat of wel wegens het slechte weder daarin verhinderd zijn , moeten evenwel dikwijls , een of meer uren daags van een besloten rijtuig gebruik maken , om aldus door eene passive beweging eenigermate de active te vergoeden. Aan diegenen echter , zegt SCUDAMORE , die onaangezien hunne dagelijksche beweging , evenwel voortdurend onmatig leven , helpen al deze bewegingen niets , en zij zullen nimmer van de Podagra bevrijd blijven. BAGLIVIUS hield zich zoodanig van het nut van al wat beweging genaamd wordt , overtuigd , dat hij zegt : »de Podagristen, zoo zij geene andere gelegenheid hebben , moeten luid op lezen , want zelfs het spreken is volgens PLINIUS eene soort van beweging.''

VAN SWIETEN (*Comment.* §. 1261.) verhaalt ons een niet onaardig en hier zeer te stade komend geval van eenen dansmeester, welke tweemalen 's jaars hevig door de Podagra werd overvallen , en zich echter genoodzaakt zag , wegens de talrijkheid zijner familie , voor welke hij het brood verdienen moest om , zoodra hij eeni-

eenige vermindering van pijnen begon te gevoelen, het bed te verlaten, en zooveel hem doenlijk was, te staan en te loopen, en door dit dagelijks te doen, geheel en al van de Podagra bevrijd werd. Dezelfde schrijver voegt echter hierbij, dat zulke pogingen en proefnemingen het minst door diegenen aangewend worden, die gewoon zijn, een gemakkelijk en lui leven te leiden.

Wij zagen hoezeer hevige gemoedsaandoeningen, veel en diep denken, tot het ontstaan der Podagra aanleiding geven kunnen, en dat deze dus te vermijden zijn, zal niemand betwijfelen.

Zij, die tot de Podagra aanleg bezitten, of vroeger daardoor aangetast waren, moeten zich des morgens niet te veel aan den slaap overgeven, naardien het vroeg opstaan onder de voorbehoedmiddelen tegen de Podagra behoort; het is voor hen verkieselijker om vroegtijdig des avonds te bed te gaan, doch altijd eenigen tijd na den avondmaaltijd; zij zullen wel doen om zich tevens luchtig te dekken, en eene drooge en des winters matig verwarmde slaapkamer te kiezen.

Behalve deze zoo evengemelde en eenen goeden leefregel bevattende behoedmiddelen tegen de Podagra, moeten wij ook nog bijzonderlijk doen opmerken, dat zoowel zij, die aan de Podagra reeds lijdende waren, als anderen, die zich daartegen te behoeden wenschen, vooral ook eenen te naauwen omgang met andere Podagristen moeten vermijden. Want, indien het waar is, hetgeen verscheidene schrijvers verhalen, dat de Podagra zich door besmetting kan voortplanten, dan is ook niets natuurlijker, dan dat men zich vooral onthouden moet, om de bedden, waarop Podagristen gelegen, wollen en andere kleederen, ja zelfs schoenen, welke zij gedragen hebben,

in

in gebruik te nemen. Evenzeer moet men zich voor het zweet der Podagristen trachten te behoeden, en degene dus, die meestentijds bij en met den Podagrist zijn moet, vermijde dan ook zoo veel hij kan, de lucht hiervan in te ademen, en dit, door zoowel de lucht der kamer zoo veel mogelijk te ververschen, als de kamer zelve te berooken. Wijders zorge men, om de door het zweet der Podagristen bevochtigde bedden in eene zuivere lucht te laten droogen, en de Podagrist vernieuwe dagelijks zijne doorzweete onderkleederen, welke hij met versche doorwarmde verwissele. Gehuwden eindelijk moeten zich tevens zoo veel mogelijk van hunne podagreuse echtgenooten afzonderen.

Wat nu het gebruik van voorbehoedende geneesmiddelen tegen de Podagra betreft, zij hier slechts met weinige woorden gezegd, dat deze middelen gegrond behooren te zijn op de juiste en naauwkeurige kennis van het wezen of de natuur der ziekte; van hier dan ook dat de voorbehoeding en het verminderen der aanvallen, alleen plaats kunnen vinden, door de naaste oorzaak of het wezen der ziekte zelve te vernietigen. De ondervinding leert ons, dat het darmkanaal vooral bij deze ziekte eene groote rol speelt; van hier dus, dat men zeer bedacht moet zijn op deszelfs toestand; daarom brengt een *mixt. absorb.* dikwijls meer verligting te weeg dan diaphoretica. En hieruit volgt dus als van zelve de aanwijzing, aan welke de voorbehoedende geneesmiddelen moeten voldoen, en welke is: om de stoornis in de spijsverteringswerktuigen te verbeteren of te vernietigen, om hierdoor het gebrekkige der gelijkmaking tegen te gaan, en wel door de werking der af- en uitscheidingswerktuigen in hunne verrigtingen te onder-

steu-

steunen; waardoor dan ook de te groote activiteit der vaatvliezen of verzacht of vernietigd zal worden.

En wij zouden hier eene menigte geneesmiddelen, die ter voorbehoeding tegen de Podagra aangeraden worden, kunnen aanhalen, zoo wij het bestek dezer Verhandeling niet vreesden te buiten te gaan. Daar het evenwel veelal verschillende individus zijn, die onder geneeskundige behandeling komen, van welke bij den een deze, bij den andere gene geneesmiddelen noodig zijn, zoo zij het aan den geneeskundige overgelaten, om naar verschillende en bijzondere aanwijzingen, ook op verschillende wijzen aan de regelen der kunst te voldoen.

Onder de voorbehoedmiddelen echter, waarvan wij met een woord willen melding maken, behoort het aanwenden van *algemeene en plaatselijke bloedontlastingen*. Om niet onnoodig lang hierbij stil te staan gaan wij met stilzwijgen de verschillende gevoelens voorbij, die door onderscheidene schrijvers deswege geopperd zijn, en bepalen ons bij het mededeelen van hetgeen dienaangaande door FISCHER wordt gezegd. Deze (*) verklaart, dat hij aan degene, die aan volbloedigheid, en derzelver gevolgen lijdende zijn, geen beter en zekerder voorbehoedmiddel aanraden kan, dan eene rijkelijke en voldoende aderlating. Ja deze ziekte, zegt hij, zoude veel minder waargenomen worden, wanneer volbloedige lieden zich of aan eenen spaarzamen levensregel of aan waterachtige verdunnende dranken overgaven, of, zoo zij daartoe niet in

(*) In zijn *gründliche Darstellung der Gicht und der Podagræ u. s. w.* bl. *30*, *32*.

in staat zijn, dan van tijd tot tijd tot eene aderlating hunne toevlugt namen.

Ik behoor, zegt de schrijver, tot die geneeskundigen, welke nimmer zonder zeer gewigtigen grond bloed aftappen, en heb nog bovendien tegen onnoodig en methodisch bloedlaten menigmaal mijne afkeuring doen hooren. Maar ik verkeer in de volste overtuiging, dat aan al die menschen, welke, behalve hunnen aanleg tot volbloedigheid, bovendien ook nog sterk eten en drinken, geen voortreffelijker voorbehoedmiddel aan te raden is, dan aderlaten.

Deze operatie, hoewel in staat zijnde, voorbehoedend te werken, opdat de natuur niet genoodzaakt worde, om door het te weeg brengen van de Podagra, een pijnelijk afscheidingsproces te voorschijn te brengen, wordt echter slechts aangewend, om een oogenblikkelijk gevaar te vermijden, zoodat het dan ook tevens noodig is, dat dusdanige menschen aan eene sobere en matige levenswijze zich gewennen. En daar bovendien bij menschen van hoogen ouderdom, als niet meer hunne volle levenskrachten bezittende (met uitzondering van enkele gevallen) niet anders dan onder zekere omstandigheden, eene aderlating kan aangewend worden, dewijl de herhaalde aanwending hiervan bij dusdanige lieden menigwerf tot waterzucht, ja tot algemeene of chronische jichtaandoeningen aanleiding kan geven, omdat door het groote, of herhaalde bloedverlies, de natuur, uit gebrek aan genoegzame veerkracht, verhinderd wordt, de gewone afscheidingen te volbrengen, zoo volgt hieruit ook deze, volgens ons oordeel niet te verwerpen leerstelling: »Dat het veel verstandiger,

ja

ja meer voldoende is, het eerste ontstaan dezer ziekte door eene zeer geregelde, eenvoudige levenswijze, door behoorlijke werkzaamheid, en vermijding van al wat het ligchaam te veel bloed toevoert, te voorkomen, dan zich aan eene methodische bewerkstelliging van aderlatingen, die toch van verschillende omstandigheden afhankelijk zijn, overtegeven."

Hoewel wij niet uit het oog verliezen mogen, dat de plaatselijke aandoeningen bij de Podagra, verschijnselen eener algemeene ziekte zijnde, het best genezen worden, wanneer de inwendige ziektegesteldheid der bewerktuiging weggeruimd is, zoo is evenwel dikwijls, zoo als b. v. bij de onderdrukking der aanbeijen, eene plaatselijke bloedontlasting, als voorbehoedmiddel bij deze ziekte zeer noodwendig, vooral daar, waar geene aanwijzing tot eene algemeene bestaat, of als de ziekte eene active geaardheid heeft en de pijn zeer hevig is, ten einde door ontlediging der met bloed overladene vaten, de aanwezige spanning verminderd worde.

Of *de koude zeebaden*, dan wel eenvoudig *warme baden* geschikt zijn, de Podagra te verhoeden, blijft mede nog aan gewigtige bedenkingen onderworpen. Matig warme, natuurlijke of kunstmatig bereide, zwavel en ijzer bevattende baden verdienen, volgens sommigen, de voorkeur boven de eersten. SCUDAMORE vooral, raadt de grootste omzigtigheid in het gebruik van het koude zeebad, als algemeen versterkend middel, aan, omdat het een onzeker middel is. Bij volbloedigen immers, kan het ophoopingen van bloed in de inwendige deelen veroorzaken, en hierdoor de nadeeligste uitwerkingen te weeg brengen. Waar evenwel geene bewijzen van

 ont-

ontsteking, noch van groote gevoeligheid tegen verandering van temperatuur, voorhanden zijn, daar kunnen dezelve, volgens RICHTER en anderen, heilzaam en versterkend werken.

Men beginne evenwel, zegt RICHTER, eerst met laauwwarme baden, om daarna tot meer koele, en eindelijk tot koudere over te gaan. Vóór het gebruik der baden moet er geene de minste verhitting, noch vermeerderde huiduitwaseming hebben plaats gehad; evenmin moet men te lang in dezelve verblijven, en, na derzelver gebruik, moet, naar gelang van de krachten des lijders, eene doelmatige beweging aangeraden worden.

HUFELAND zegt, omtrent het gebruik der baden, dat het voordeelig is, zich jaar uit, jaar in, wekelijks, ook ten minste éénmaal, in laauw water te baden.

BUCHNER evenwel zegt, dat het niet alleen de staal- en zwavelbaden zijn, waaraan men deze weldadige uitwerkingen mag toeschrijven, naardien toch de aangename leefwijze in de badplaatsen, de verwijdering van alle bezigheden en onaangename betrekkingen, het meer regelmatige dieet, de verwisseling van lucht, en andere bijomstandigheden, ook het hunne, en wel zeer veel bijdragen om het goede, dat men, maar al te veel, genegen is, alleen aan de baden toe te kennen, daar te stellen.

Onder de afleidende middelen, die tegen de Podagra als voorbehoedmiddelen, onze aandacht ook niet mogen ontglippen, bekleeden eene voorname plaats de *Fontanellen.* Dezelve zijn in staat, zoo lang zij sterk etteren, (waarop vooral gelet moet worden), de aanvallen meermalen te voorkomen of te verzachten. Door hare gestadi-

dige werking schijnt het ligchaam zich van zijnen ziekelijken prikkel te ontlasten, en het is daarom, dat wij zulken lijders aanraden, de fontanellen aanhoudend te dragen, want, laat men dezelve ontijdig genezen, dan bevordert men dikwijls weder de pijnen in de gewrichten des voets.

II. *De behandeling gedurende de aanvallen* bestaat voornamelijk in het verzachten derzelve, wanneer zij reeds plaats vinden, en in het aanwenden der meest gepaste wijze, om dezelve te keer te gaan.

Sydenham en met hem nog anderen, zijn van oordeel, dat men de aanvallen der Podagra niet in haren loop storen, maar geheel aan de natuur overlaten moet, omdat deze alleen in staat is, de eigenaardige ziektestof door uitwazeming uit het ligchaam te verdrijven. Scudamore is daarentegen van gevoelen, dat de geneeskunst van lateren tijd al te groote vorderingen gemaakt heeft, om de behandeling dezer kwaal alleen aan ziekenoppassers over te laten. De geneesheer immers zoude een ledig aanschouwer blijven, indien de natuur alleen in staat ware, de latere aanvallen evenzeer als de eersten, door kritische ontlastingen te genezen. En dat toch het tegendeel waar is, bewijst ons Sydenham zelf, daar de natuur hem niet vermogt te genezen en hij levenslang een martelaar der Podagra bleef.

Verschillend en menigvuldig zijn de middelen, die men reeds van vroegere tijden af aangeraden heeft, om zelfs, wanneer bereids de voorboden aanwezig waren, de aanvallen te voorkomen of te verzachten. Daaronder behooren, de braak-, laxeer-, ja zelfs hevige purgeermiddelen, even als het gebruik van wijn, bittere en maagversterkende en prikkelende middelen, poeder

van

van DOWER, *Spiesglans-wijn* met *opium*, *castoreum* of ook *moschus* in ruimere giften, sterke aderlatingen, en wel aan den voet van de lijdende zijde, hevige aangebragte koude, of koude dranken, of het gebruik van veel warm water, en meerdere dergelijke middelen.

Maar deze middelen en methoden, zegt RICHTER, mogen in enkele gevallen hun doel bereikt hebben, over het algemeen echter blijven zij zonder gevolg, somwijlen worden zij zelfs schadelijk; en het behoorde eene practische les te zijn, om nimmer hevig werkende middelen of methoden aan te wenden, met het doel, om de aanvallen te voorkomen. Somtijds, evenwel, kan het den geneesheer gelukken, op eene zachtere wijze en zonder nadeël van den lijder, door verwijdering der oorzaken, (zoo als b. v. van verdrietelijkheden, enz.) gevoegd bij de inachtneming van het gestel des lijders, en de grootere of geringere hevigheid der aanvallen zelven, ze te verzachten of tegen te gaan, zoodat de geneesheer in verschillende gevallen verschillend handelen moet. Over het algemeen echter moet men de volgende regelen in acht nemen, bij het gebruik der geneesmiddelen gedurende de aanvallen: Hoe regelmatiger de aanval is, des te minder heeft men geneesmiddelen noodig; want door het gebruik hiervan, zijn menigwerf nadeelige en onverwachte toevallen ontstaan. Het is ook zeer af te raden, om vele en groote hoeveelheden van geneesmiddelen, gedurende den aanval te gebruiken, en de geneesheer moet nimmer door algemeene regelen aan te nemen tot éëne en dezelfde behandeling zich bepalen.

Onder de middelen echter, waarover de geneeskundigen zeer verschillen, behoort het aanwenden van *algemeene en plaatselijke bloedontlastingen gedurende de aanvallen.*

Wij

Wij moeten hier herhalen, hetgeen wij vroeger zeiden, dat, de Podagra van ware ontsteking zeer verschilt; van hier dan ook, dat eene al te strenge antiphlogistische methode, naar ons gevoelen, bij de aanvallen zelven aangewend, geen nut bijbrengen kan.

SYDENHAM raadt aan jonge, sterke en volbloedige, met algemeenen aanleg voor ontsteking begaafde lieden, eene aderlating aan, en ook wij willen volgaarne instemmen, dat er enkele gevallen kunnen zijn, waarin bloedontlastingen tot nut der lijders kunnen aangewend worden, maar wij vinden het gevoelen van RICHTER in de meeste gevallen het aanprijzenswaardigst, wanneer hij zegt, dat men bij jonge en volbloedige jichtlijders, waar de koorts een ontstekingachtig karakter heeft aangenomen, antiphlogistisch moet handelen, doch dat men in het bijzonder wat de Podagra betreft, met bloedontlastingen voorzigtiger moet zijn, dan bij andere ontstekingachtige ziekten, omdat hierdoor inderdaad de aanvallen ligtelijk ongeregeld kunnen gemaakt worden.

Het is ons niet onbekend, dat men de aanvallen der Podagra bij sommige lijders door rijkelijke aderlatingen zelfs aan den voet tot bedaren gebragt heeft; edoch raden wij hier het gevoelen aan van JAM. JOHNSON: (*) wij durven, zegt hij, de bloedontlasting niet vroeger aanbevelen, dan nadat de meerdere ondervinding de merkwaardige woorden van MEAD zal ontzenuwd hebben, welke zegt: de ondervinding leert ons, dat wij niet durven hopen, de jicht door bloedontlastingen tegen te gaan, daar het gevolg hiervan gewoonlijk alleen hierin be-

(*) *Pract. Unters. u. s. w. s. 95.*

bestaat, dat deze ziekte hare tegenwoordige zitplaats met eene andere verwisselt (†).

Onder de middelen ook, die met de meeste voorzigtigheid dienen aangewend te worden, en de aandacht des geneesheers ten volle verdienen, behooren de zoogenaamde *verzachtende* of *pijnstillende middelen* gedurende de aanvallen, inwendig toegediend. De pijn immers, een natuurlijk verschijnsel der ziekte zijnde, is te heviger, naar gelang de aanval regelmatiger is. En de ondervinding zelve leert ons, dat na het ophouden dezer hevige pijnen, welke dan ook meestal van korten duur waren, het herstel des te spoediger volgde, terwijl, hoe minder pijnelijk de aanvallen waren, dezelven ook des te langer aanhielden, en de Podagra meer chronisch maakten. Onder de hier door ons bedoelde middelen, behoort vooral het *opium*. Het zal wel niet noodig zijn, de geneeskundigen te herinneren, dat zoo lang b. v. gastrische ophoopingen met trage buiksontlastingen aanwezig zijn, het opium niet aangewezen is, en evenmin wanneer er een geprikkelde toestand des vaatstelsels bestaat.

Verscheidene geneeskundigen raden het gebruik van opium in de aanvallen der Podagra aan, anderen daarentegen raden het als zeer nadeelig af. Onzes bedunkens, berust dit verschil van gevoelen, op de verscheidenheid der gevallen, en der temperamenten der lijders.

Duringe onder anderen verhaalt, dat men op het gebruik van opium bij de Podagra, spoedig eene doodelijke beroerte heeft zien volgen, zelfs wanneer dit mid-

(†) *Monit. et praecept. C. II, p. 204.*

middel ook somtijds eenige verligting van weinige oogenblikken bijbrengt, ziet men toch niet zelden, zegt hij, de pijnen met hevigheid terugkeeren.

De beste raad echter is volgens onze meening, die van SYDENHAM en RICHTER, welke laatste zegt, dat men hoogstens bij vermeerderde hevigheid der pijnen, en de daaropvolgende slapelooze nachten, ½ grijn opium des avonds toedienen kan, of wanneer dit dan hoog noodzakelijk is, één grijn in den vorm van het poeder van DOWER, waardoor dan de duur der aanvallen iets verminderd wordt.

Over de specifica in de Podagra.

Meermalen werpt de in zijn flanel gewikkelde Podagrist, geen vertrouwen in geneeskundige hulp stellende, zich in de armen van kwakzalvers, versmaadt iederen geneeskundigen raad, gebruikt alle empirische en geheime middelen, onaangezien juist diezelfde specifieke middelen den lijder van het verkeerde zijns gedrags overtuigen moesten, naardien toch het dagelijks uitvinden van dergelijke nieuwe geheime hulpmiddelen genoegzaam de nietigheid zoowel van de eersten, als lateren moet doen blijken.

Groot en menigvuldig is het getal der tegen de Podagra aangeradene middelen, en vele derzelve hebben zelfs eenen grooten roem verworven. Zonder ons nu gehouden te achten, eene lofrede op de specifica te houden, gebiedt ons evenwel de onpartijdigheid eenige van die aangeprezene middelen, hier aan te halen, hoewel wij overigens het gevoelen van diegenen deelen, welke in eene behoorlijke en geregelde levenswijze een der

voor-

voorname middelen tegen de Podagra meenen te hebben gevonden.

Onder de specifieke middelen tegen de Podagra, munt dan ook bijzonder uit het zoogenoemde *poeder van Portland*, den naam van den Hertog van Portland voerende, en meestendeels bestaande uit bittere kruiden, die op het zweet en de urien werken, en de vertering helpen bevorderen, (namentlijk uit gelijke deelen Rad. Aristoloch. rot, Gentian. Herb. et Summit. Chamaedrios, Chamaepithios, Centaur min.; waarvan men een fijn poeder maakt, en 3 maanden lang, alle morgen 1 drachma of 3 scrupels, en de overige helft van het jaar ½ drachma laat gebruiken), doch sommigen hebben na het gebruik hiervan, de lijders eindelijk meermalen plotseling aan beroerte of borstwaterzucht zien sterven, zijnde hiervan een voorbeeld verhaald door GAUBIUS, in de werken der Hollandsche maatschappij, 4[de] D., bl. 308.

Ook het zoogenaamde *water van* HUSSON, (naar zekeren officier weleer in Fransche dienst, met name HUSSON, die het uit dankbaarheid voor bewezene diensten aan eenen Engelschman heeft bekend gemaakt) is inzonderheid in de Podagra beroemd geworden, en volgens sommigen uit de *Herba gratiolae*, volgens anderen uit de *rad. Colchici autumn.* in wijngeest opgelost bestaande; (*) CONSBRUCH verhaalt, dat hij van dit middel steeds eene goede werking, en geen nadeel ondervonden heeft (†). Anderen evenwel beweren, dat de kortstondige verligting van eenige aanvallen door dit mid-

(*) HUFELAND, *Journ.* 18 D.. 4e. st., bl. 136.

(†) *Klin. Taschenb.* 2e Band 6 Aufl. bl. 60.

middel bewerkt, geenszins kan opwegen tegen de schade, die hetzelve veroorzaken kan, als behoorende het tot die gevaarlijke middelen, welke geen ervaren geneesheer ligtelijk aan zijne lijders mag toestaan.

Nog telt men onder de geheime specifieke middelen, dat van PRADIER, hetwelk door de groote belooning van NAPOLEON (hij betaalde daarvoor 24,000 franken) een' grooten naam verwierf, doch weldra weder in vergetelheid geraakte, even als het geheime middel van VILETTE uit een mengsel van *Guajac, Kina, Sassafras, Sarsaparill.* en *fl. Rhoead* bestaande.

Nadat de Engelschen ontdekt hadden, dat in het zoo beroemde water van HUSSON het *Colchicum autumnale* het voorname bestanddeel uitmaakte, stelden vele geneeskundigen proeven hiermede in werk, en bevonden zij dat het in vele gevallen, vooral wanneer de Podagra regelmatig was, zeer heilzame werkingen deed. Wanneer de aanvallen met veel koorts vergezeld gaan, en het vaatgestel zich in eenen geprikkelden toestand bevindt, moet het met voorzigtigheid gebruikt, en met middenzouten verbonden worden. In Engeland vooral, bezigt men dit middel veel, en wordt hetzelve dan ook door sommigen hoog geroemd, terwijl anderen dit slechts als een zeer werkzaam palliatief middel beschouwen. Anderen weder vinden het zeer schadelijk, door zijne soms vergiftige uitwerkingen. Dit verschil in werking schijnt voornamelijk af te hangen van de plaats waar de plant groeit, en den tijd waarop de wortel verzameld wordt. Sommige Duitsche en Engelsche geneeskundigen gebruiken daarom liever de rijpe zaden der plant, als hebbende eene meer gelijkmatige werking.

Het *vinum sem. Colchici*, is het meest in gebruik;

som-

sommigen raden hiervan tweemaal daags, één drachma bij bejaarderen tot gebruik aan, in eenig aromatiek vocht of wijn. Het voorzigtigst evenwel is, om met dit middel, met eene geringe gifte, te beginnen, en langzamerhand te stijgen, daar de te groote hoeveelheden maagpijn, dorst, ja somwijlen buikloop, veroorzaken.

Het *extr. stramonii* heeft zich ook in onzen tijd, eenen zekeren naam verworven. In het algemeen, vindt men hetzelve aangewezen in gevallen, waarin *Narcotica* van nut kunnen zijn, en in het bijzonder, overal waar opium niet verdragen wordt, en de pijnen met kramp en stuipachtige trekkingen in de spieren gepaard gaan. Men geeft hetzelve tweemaal daags, in giften van $\frac{1}{4}$ gr., die allengskens kunnen vermeerderd worden.

Ook prijst men onder anderen het *extractum aconiti* niet alleen, als een verdoovend, maar ook als een veranderend geneesmiddel, in de behandeling der aanvallen aan. Zoolang evenwel de koorts aanhoudt, schijnt dit middel minder dienstig, terwijl hetzelve dan eerst, als zeer nuttig geprezen wordt, wanneer de koorts opgehouden heeft, en de pijnen evenwel nog voortduren (*). Men geeft hetzelve 3 of 4 malen daags in giften van $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{2}$ gr. in *vinum antimoniale* opgelost, of verbonden met *sulph. aurat.* en *calomel*, wanneer deze laatste middelen zijn aangewezen.

Volgens CONSBRUCH, zou ook eene verbinding van zwavel en ammoniak, op de volgende wijze bereid, zeer voordeelig in de Podagra zijn.

R. *Calc.*

(*) A. F. HECKERS *prakt. Arzneimittell. 1ster Theil* bl. 492.

R. *Calc. viv.* p. III.
Sal. ammon p. II.
Sulph p. I.

His invicem mixtis repleatur dimidia pars retortae vitreae et igne arenae paulo fortiori administrato, instituatur destillatio.

Daarvan moet één deel met drie deelen alcohol gemengd worden, en men kan hiervan 30 tot 40 droppels, (of, volgens RICHTER, te beginnen met 4 droppels in één ons gedistilleerd water, daags 2 tot 4 malen, en zoo lang te stijgen, tot er misselijkheid of duizeligheid volgt), gebruiken, en ook uitwendig, op het lijdende deel, met bijvoeging van campher aanwenden.

Ook de *Kina* behoort onder de, door verscheidene geneesheeren, als buitengewoon heilzame, in de Podagra en jichtachtige ziekten aangeprezene middelen. Sommigen noemen dit het middel van HELD, omdat deze, een Duitsch geneeskundige, hetzelve het eerst, in de aanvallen der Podagra, schijnt aangewend te hebben. Hij gaf hetzelve bij den aanval, van een scrupel tot een half drachma, s'morgens en s'avonds met groot nut (*).

SMALL verzekert, dat hij de aanvallen zeer snel genas, door het gebruik van kina met braakwijnsteen verbonden. BENTO JOACHIM DE LEMOS, een Spaansch Professor, zoude ook, bij toeval, het nut van dit middel ondervonden hebben, even als FRANS TAVARES, geneeskundige in het Koningrijk van Portugal, gezegd wordt, daarmede verder onderzoek gedaan, en geen minder nut van hetzelve ondervon-

(*) *Ephem. nat. curios. cent.* III en IV, pag. 385.

vonden te hebben (*). Beiden vonden het evenwel geraden, om alvorens de kina voor te schrijven, een purgeermiddel uit *sal. ebsham.*, of *Jalappe*, met *calomel* verbonden, toe te dienen. De gift was drie drachmen tot 2 oncen in 24 uren. Dit middel zou volgens hen, in alle perioden der Podagra nuttig zijn. TAVARES zelfs, die aan zeer hevige aavallen lijdende was, welke gewoonlijk 3 maanden aanhielden, genas zich zelven daarmede binnen 27 dagen, en noemt dit middel dan ook *remedium divinum* (†). Tot radicale hulp echter, zegt BUCHNER, is, gelijk alle andere specifica, ook de kina, onvermogend.

Onder de specifieke middelen, gelooven wij ook niet onopgemerkt te mogen laten, een zoodanig middel aangeraden in een geschrift, nu korteling in het licht gegeven door Dr. ANTON FRIEDERICH FISCHER, ten titel voerende: *Bekanntmachung eines Uberaus mächtigen Heilmittels gegen Gicht u. s. w.*, Meissen 1835; welks schrijver met zeer veel ophef verhaalt, een middel tegen de Podagra te hebben gevonden. Om een middel te vinden, hetwelk dezelfde eigenschappen bezat, maar minder onaangenaam van smaak, als de *sal ammoniak*, en langer, zonder nadeel voor het dierlijk organismus, gebruikelijk ware, had Dr. FISCHER, gelijk hij ons verhaalt, op die gezondsheidsbronnen in Duitschland, welke boven andere ook op het lymphatisch systema werkende, eene oplossende kracht bezitten, als Carls-

(*) HARLES *Journ. der ausl. Mediz. Chir. Literat* B. 6 st. 1 *und* 2. 1806.

(†) G. L. OFTERDRINGER *über das Podagra und seine Heilung* s. 47 tot 50.

Carlsbad, Wisbaden, Marienbad en Baden-Baden, zijne aandacht gevestigd, en bevonden, dat in dezelve het *natron* het hoofdbestanddeel uitmaakte en, daar een mineraal water, hoe minder van dit *natron* voorzien, ook minder oplossende kracht schijnt te bezitten, zoo besloot hij hieruit: dat ook het *zuivere koolzure natron*, voor zich, wanneer hetzelve ook niet geheel dezelfde werking, als de zoo even genoemde baden had, het dan toch zeer na daarmede verwantschapt moet zijn, als hebbende men toch, hoofdzakelijk hieraan de oplossende kracht der baden zelve toe te schrijven. Hij beproefde dus dit middel, en de ondervinding leerde hem, dat dit loogzout, eene specifieke werking op het lijmphatisch systema uitoefent, en deszelfs werking vermeerdert, dat het de ex- en secretien van het zweet, van den stoelgang, en in het bijzonder van de urien bevordert, en dat hetzelve eindelijk vrij lang doorgebruikt, geen nadeel deed. Dien ten gevolge, verklaart hij dan, dat dit middel, onder den naam van *koolzure soda* voorkomende, of als mineraal *alcali* bekend, zijne verwachtingen verre overtroffen heeft: »Ja," zegt hij, »ik voel mij gedrongen te verzekeren, en vorder van iederen arts het doen van dergelijke proeven, dat ik met dit loogzout, in sterke en opklimmende giften, dezelfde chronische ziekten genezen heb, die men tot heden alleen door het gebruik van het Carlsblad (*) of andere, of natuurlijke of kunstmatige en

(*) Carlsbad even als het bad van Bath in Engeland, worden als bijzonder nuttig in de Podagra ook door HECKER (in zijne *pract. Arzneimittellehre* Tom. II.) aanbevolen, bij wien ook, over de verschillende bestanddeelen der onderscheidene baden, veel te vinden is.

en even dezelfde werking doende baden, heeft kunnen lenigen." — Niet dat hij de badbezoekers afraadt deze natuurlijke baden te gebruiken, want, zegt hij, het zou onverstandig wezen, om te gelooven, dat een eenvoudig middel in staat ware, eene menigte van middelen, zoo wel bekende, als onbekende genees-krachten bezittende, te vervangen; maar desniettegenstaande vindt hij zich genoopt, dit loogzout in verscheidene ziekten, en ook in onze onderhavige, hoogelijk te roemen, en dit onder anderen, door het navolgende te staven. De ondervinding, zegt hij onder anderen, leert ons dat de tegen Podagra en jicht zoo beroemde baden te Töplits, en andere, die mede zoo rijk aan *natron* zijn, hunne merkwaardige kracht vooral aan het, zich in dezelve bevindende soda te danken hebben, en in aanmerking nemende, dat zij, die ook de met dit zoo werkzame *natron* begiftigde gezondheidsbronnen, zoo als Carlsbad, Wisbaden, Ems, Marienbad, Baden-Baden, enz. gebruiken willen, ook eene voorbereidende geneeswijze noodig hebben, en dat voor dergelijke lijders geen beter middel te vinden is, dan dit *Natron*, verbonden met andere zachte afvoerende middelen; dat verder, ieder aan eene chronische kwaal lijdende niet genezen zal worden, door slechts éénmaal die bronnen te bezoeken, maar tevens door in den tusschentijd tot aan het volgende badsaisoen, middelen te nuttigen, die in chemische betrekking, van dezelfde natuur als deze baden, behooren te zijn, zoo wil hij ook tevens, dat men met vertrouwen, en door zijne ondervinding toegelicht, zich van dit *natron* bediene, vooral daar het hem gelukken mogt, midden in den winter, en zelfs onder de ongunstigste

om-

omstandigheden, zulke zieken te herstellen, die hunne laatste hoop, op den naasten zomer uitstelden, om dan de bronnenkuur, als het *non plus ultra* te gebruiken. Hij verhaalt dat ook de geleerde geneeskundige HEDENUS uit *Dresden*, dit middel tegen de jicht met buitengewoon goed gevolg zou hebben toegediend.

Waar bij de Podagristen de verteringswerktuigen geleden hebben, daar is FISCHER gewoon bij dit loogzout nog andere bittere kruiden te voegen, en alleen toegediend, heeft het, hoe lang ook gebruikt, nimmer nadeelige gevolgen gehad. Het hangt intusschen van omstandigheden af, of hij dit alleen, of met andere middelen vereenigd, toedient. Gedurende den aanval der Podagra raadt hij echter het gebruik van het natron af.

Hij zegt ook onder anderen, dat hoewel het aan middelen tegen de Podagra, zoo als b. v. de *guajac*, *zwavel- en spiesglans-praeparaten* niet ontbreekt, het *natron* evenwel een middel is, hetwelk in ieder jaargetijde te gebruiken is, en niet alleen de Podagra, maar zelfs den aanleg tot dezelve (indien dan deze kwaal niet reeds chronisch geworden is) kan tegengaan. Hetzelve zal echter, gelijk ieder ander middel, weinig baten, indien de lijder zijnen leefregel verwaarloost, en noch moed, noch lust, noch tijd over heeft, om alle regelen na te komen. Hij die aldus handelen wil, doet verstandiger, geene geneesmiddelen te beproeven, want geneesmiddelen alleen zullen geene werking doen, en kunnen wel, op zulk eene wijze, onschuldig den goeden naam der geneesheeren benadeelen.

Tot dusverre hebben wij uit het werk van FISCHER een kort uittreksel geleverd, doch aan den anderen

 kant

kant gebiedt ons de onpartijdigheid mede te verhalen, dat dit zijn middel, hoewel niet van nut ontbloot, niet zoo nieuw is, als hij wel schijnt te gelooven. SCUDAMORE reeds spreekt van zekeren heer, die, in de hoop van nieuwe aanvallen der jicht tegen te werken, in twee jaren dertien ponden *koolzuur natron* gebruikt had, naardien hij gedeeltelijk door een lastig zuur in de maag, gedeeltelijk ook door bijzonder vertrouwen op dit middel, was genoopt geworden, hetzelve te beproeven; en het resultaat was, dat de ziekelijke aandoeningen der maag telkens verdwenen, om vroeg of laat weder terug te keeren, terwijl de aanvallen der ziekte niet verminderden, maar even dezelfde bleven.

Wij wenschen intusschen later dit door Dr. FISCHER zoo sterk aangeprezene en op eene gezonde theorie steunende middel in de praktijk heilzaam te mogen bevinden.

De plaatselijke behandeling gedurende den aanval, maakt, volgens het oordeel van vele geneeskundigen, een zeer belangrijk deel der geheele behandeling uit; sommigen meenen dat men de ontsteking der uitwendige deelen, zoolang er algemeene ziekelijke verschijnselen aanwezig zijn, onderhouden moet, en voor hunne meeningen brengen zij bewijzen, uit de ervaring afgeleid, bij. Anderen daarentegen meenen, dat men de ontsteking in de uitwendige deelen, zonder nadeelige gevolgen te vreezen, even als andere ontstekingen, door eene doelmatige, uitwendige behandeling spoedig verdeelen kan.

Wij voor ons zijn van gevoelen, dat deze plaatselijke behandeling, voor den geneesheer, steeds een voorwerp

van

van naauwkeurige overweging behoort te blijven, en, dat het aan zijn oordeel moet zijn overgelaten, om, in enkele gevallen, waar het hem noodig voorkomt, de uitwendige behandeling aan te wenden, en dat ook hier de verschillende omstandigheden behooren op het oog gehouden te worden. Over het algemeen bescherme men de aangedane deelen tegen koude en vochtigheid, en wel door flenellen windsels, konijnen- en zwanenvellen, welke men door een behoorlijk verband bevestigt. Het omwikkelen met groene gewaste taf, vermeerdert matig de uitwaseming, en is dus bijzonder dienstig, wanneer onderdrukte huiduitwaseming is voorafgegaan, edoch niet eerder dan bij het nalaten der hevige pijnen, anders toch houden wij de taf vooral te prikkelend. In Engeland bedient men zich dikwijls van gekamde wol, waarmede men het pijnelijke deel bedekt. Men neme zich in acht, vooral bij jonge, volbloedige en sterke menschen, wanneer bij hevige pijn, ook groote vermeerderde roodheid der huid aanwezig is, om de huid niet te veel te bedekken, daar te groote warmte, zoo als wij vroeger zeiden, op verschillende wijzen nadeelig is. In die gevallen is het beter deze deelen meer luchtig te dekken.

Het uitwendig aanwenden van koude, b. v. van ijs en sneeuw, is meermalen aangeraden geworden, en door verscheidene geneeskundigen als nuttig bevonden; zoo gewaagt zelfs PECHLINUS (*) van eene genezing der Podagra door het uitwendig aanbrengen van sneeuw op de lijdende deelen. De nadeelige gevolgen hiervan ondervonden doen dezelve als zeer verdacht verwerpen, want, zoo verhaalt ons onder anderen VAN SWIETEN (§. 1273) dat hij eenen

(*) *In observ. phys. med. Libr.* II. *obs.* 28.

 edel-

edelman gekend heeft, die, door de Podagra aangetast zijnde, sneeuw aan zijnen lijdenden voet aanbragt, waarop, wel is waar, spoedig eene vermindering van pijn volgde; maar kort daarop werd hij door eenen hevigen en lastigen herpetischen uitslag over zijn gansch aangezigt overvallen, waarvan hij niet eerder, (en toen nog zelfs moeijelijk) te genezen was, dan toen hij kort daarop weder door eenen hevigen aanval van Podagra aangetast werd. Hij verhaalt nog meerdere lezenswaardige gevallen, betreffende de nadeelen, na het gebruik van uitwendige middelen ontstaan. En hoe onvoorzigtig, ja nadeelig, het zijn moet, om, door uitwendige middelen het verdrijven der Podragra te beproeven, bewijst ons ook onder anderen een hoogst merkwaardig geval, door den geneeskundige Munzenthaler in Ochsenfurt, medegedeeld van eene 46 jarige boerin, welke in hare vroege jeugd haar regter oog, en tegen het einde van November 1827, ook het gezigt van het linker verloren had. De lijderesse namelijk, had, wegens eenen langen tijd reeds plaats gehad hebbende, jichtachige pijn in de voeten, zich van verscheidene inwrijvingen, op die plaatsen bediend, waarop, wel is waar, de pijnen spoedig uit de voeten verdwenen, doch waardoor zij, kort daarop, ook het gezigt van het linker oog door catarakt verloor. Men schreef haar in December 1827, tot inwendig gebruik de *calomel* met de *Extr. aconiti* voor, liet dagelijks eenige malen met het *ungt. Autenr.* het voorhoofd en beide voeten inwrijven, waarop allengskens de pijnen in de voeten terug kwamen, en de staar begon te verminderen. Toen na verloop van 12 dagen de pijnen in de voeten, weder zoo hevig als te vo-

voren, teruggekomen waren, was de staar ten volle geweken (*).

De blaartrekkende en prikkelende middelen, zoo als de Spaansche vliegen en zuurdeeg, enz, behooren tot de meest verdachte middelen, gedurende de aanvallen der Podagra. Immers bij volbloedige, sterke gestellen, vermeerderen zij de pijnen, en storen zij de pogingen der natuur. Bij chronische Podagra evenwel, wanneer er vrees bestaat, dat de plaatselijke aandoeningen zullen verminderen, zoodat dan in derzelver plaats, meer algemeene nadeelige verschijnselen ontstaan kunnen, zijn zij meermalen hoog noodig, en zelfs eene voorname toevlugt, om de uitwendige ontsteking weder op te wekken.

Vochtige, warme pappen op het lijdende deel aangewend, zijn ook dikwijls schadelijk, daar zij niet altijd eene gelijkmatige warmte behouden, en tot het vatten van koude aanleiding geven kunnen. Even zoo vorderen de voetbaden de grootste omzigtigheid, daar men dikwijls waargenomen heeft, dat dezelve tot verplaatsingen aanleiding geven. En ook hetzelfde is te vreezen na het gebruik van uitwendig aangewende, verdoovende pijnstillende middelen, en dit nadeel is des te zekerder, wanneer deze middelen onder den vorm van pleisters worden aangewend. Maar meer nut schijnen berookingen van de lijdende deelen, met dampen van warm water of van alcohol, op een matig vuur verdampt, te kunnen voortbrengen, om namelijk de warmte in de huid op te wekken, en den bloedsomloop in de haarvaten te bevorderen. Wanneer de pijnen evenwel in hevigheid toenemen, en de geneesheer dezelve, door uit-

(*) Hufeland, *Journal der pract. Heilk.* Mei 1834.

uitwendige middelen poogt tegen te gaan, dan schijnt het mengsel, door SCUDAMORE aangeraden, het vermogen te bezitten, hieraan te kunnen voldoen, door de lastige, drooge hitte in het lijdende deel weg te nemen, de pijnen te lenigen, en de oplossing der ontsteking te bevorderen, zonder evenwel, zoo als alle andere uitwendige middelen, eenig nadeel te veroorzaken. In zeer vele gevallen heeft het altijd aan de verwachtingen van SCUDAMORE voldaan, en nimmer den toestand des lijders verslimmerd.

Het middel zelf wordt op het volgende wijze zamengesteld.

R. *Alcoholis unc.* VIII
T[ae] *Camphor. unc.* XVI
mf. lotio.

hetwelk door bijvoeging van warm water, matig verwarmd, aanhoudend met linnen kompressen op de lijdende deelen aan te wenden is. Dit middel te koud, of te warm aangewend, kan schadelijk worden, weshalve het beste is, de temperatuur van 75° tot 80° te kiezen en tevens het gevoel der lijders te raadplegen. Want men heeft alsdan den juisten en behoorlijken graad van warmte verkregen, wanneer dezelve aan den lijder aangenaam is.

Het begieten der lijdende deelen met warme melk, en het aanbrengen van eene blaas, met warme melk half gevuld, en met bijvoeging van opium, wordt mede in vele gevallen als nuttig aangeraden. Ook eene zeepoplossing, met wollen doeken op de lijdende deelen aangelegd, wordt aangeprezen.

Om de groote gevoeligheid tegen de temperatuursveranderingen te verminderen, raadt SCUDAMORE het volgende als zeer nuttig aan:

Men moet dagelijks de ledematen met laauw zout water (2 pinten water, b. v. met ½ once zout vermengd) met de vlakke hand of eenen zachten borstel zoo lang wrijven, tot dat die deelen matig verwarmd worden. Des zomers, zegt hij, kan men water nemen, hetwelk des nachts in de kamer gestaan heeft. Dit wasschen werkt zoo gunstig op de huidswerkdadigheid, zegt SCUDAMORE, dat hij hetzelve voor een der meest gewigtige voorbehoedmiddelen in de Podagra houdt.

DESAULT verhaalt een geval van eenen Gouverneur van Bordeaux, een grijsaard, welke dertig jaren voor zijn dood zich behoed heeft tegen, en genezen van de aanvallen door middel van dergelijke wrijvingen.

Ook DURINGE raadt het wrijven van de geheele huid met warme flenel als zeer gezond aan voor bejaarden, en hen die buiten staat zijn zich te bewegen, terwijl het bij de laatsten ook geschieden kan, om zoowel des avonds, als des ochtends in het bed hun ligchaam te wrijven, met flenel, dat met specerijachtige dampen bezwangerd is.

Ons doel was om naar onze krachten de aanleidende oorzaken eener hoogst lastige ziekte op te sporen, en wij gelooven, dit met de ons vooral passende bescheidenheid te hebben gedaan. Niet, dan wanneer de onmiddellijke oorzaak der ziekte bekend zal zijn, zal men tot eene volkomene geneeswijze derzelve kunnen geraken. Moge het openbaren onzer meening en het mededeelen onzer nasporingen iets bijgedragen hebben om tot die kennis te komen.

Bij den UITGEVER *dezes, in de Kalverstraat bij den Heiligen weg, N°. 94, zijn de onderstaande* BOEKWERKEN *te bekomen:*

Dr. ALBRECHT, de Ziekten van het Gehoor, of zekere Middelen, om het suisen der ooren, de hardhoorendheid en doofheid te verminderen en langzamerhand te genezen: benevens eene aanwijzing, om de ooren en het gehoor goed te houden, gebreken van dezelve te verbeteren, en voor te komen, en de lastige zoogenaamde oorkramp volkomen te herstellen, tweede verbeterde druk, gr. 8vo. . . . . *f* —,80.

WIE ZIJNE OOGEN LIEF HEEFT,

die leze, herleze en benuttige het onwaardeerbaar Boekje van den Weener Oogarts BEER, die daarin een uitvoerig Voorschrift geeft van alles, wat een ieder, Jong en Oud, in elken stand in acht te nemen heeft omtrent zijne Oogen, zoowel om die tot in hoogen ouderdom ongekrenkt te behouden, als om die, wanneer er iets aan hapert, zonder *Doctors*, *Chirurgijns* of *brillen* weder volkomen te herstellen. Duizenden Exemplaren zijn van het oorspronkelijke Werkje verkocht, en de DERDE Hollandsche *druk* is thans weder voor *f* 1,50 verkrijgbaar.

A. v. D. MAESZEN, de Tandmeester voor alle Standen, of Verhandeling over de noodzakelijkheid der Zorgvuldigheid voor de Tanden en het Tandvleesch, en de middelen om ze in welstand te houden, gr. 8vo. . . . . » —,60.

W. DONKERSLOOT, de Tandpijn of Verhandeling over derzelver Aard, Oorzaken, Kenmerken en Genezing: benevens aanwijzing der Middelen, om de Tanden, tot in den hoogsten ouderdom te bewaren. . . . . » —,60.

G. J. WENZEL, *Kunst, om Gezondheid, jeugdige kracht en Schoonheid in alle tijdperken des Menschelijken Levens te behouden*, gr. 8vo. . . . . » 1,80.

J. F. OEST, aller noodzakelijkste Raad en Waarschuwing voor Jongelingen en Jonge Dochters, ter vermijding der Onkuischheid in het algemeen en der Zelfbevlekking in het bijzonder, vertaald naar den tweeden Hoogduitschen druk, van een bekroond Prijsschrift, benevens eene onderrigting voor Ouders en Opvoeders, hoe men de Jeugd, op eene veilige en gepaste wijze, met 's menschen voortteling en de gevolgen der Zelfbevlekking kan en moet bekend maken, door denzelven, tweede druk, gr. 8vo. . . . . » 1,80.

Dit Werk kan niet genoeg aan Ouders en opvoeders worden aangeprezen, en is geschikt, zoowel bij mondeling onderwijs, als om

jonge lieden zelf in handen geven, om hun van den allergevaarlijksten dwaalweg, waarop immer de Jeugd geraken kan, terug te doen gaan en te verbeteren.

Paardenkoopers-, Pikeurs- en Hoefsmits-Zakboek, aanwijzende hoedanig zijne Paarden op reis te behandelen, en van welke genees- en hulpmiddelen zich in ziekten en toevallen derzelve met het beste gevolg te bedienen, en wat in acht genomen moet worden bij het koopen van Paarden. Met platen, derde druk, kl. 8vo. . *f* —,75.

Over de schadelijke Huis-Insekten, als: de Huisvliegen, Wespen, Muggen, Weegluizen, Motten, Pels-, Boek- en Kruidkevers en Wormen, Hout-, Blad- en Schildluizen, Plantmijten. enz. met aanwijzing van voldoende en proefhoudende Middelen, om dezelve geheel uit te roeijen. Tweede uitgave, 8vo. . . . . » —,60.

Handboek voor Goochelaars, of Natuur- en Wiskundige Vermakelijkheden, Kunstjes met de Kaart en Goocheltasch, Gezelschapsspelen, enz. Met figuren, kl. 8vo. . . . . » 1,25.

Vermakelijke Kunstverrigtingen eu Natuurverschijnselen, bijeenverzameld tot eene leerzame uitspanning voor de Jeugd, en volgens natuurkundige gronden in derzelver eenvoudigheid voorgesteld en verklaard door J. H. M. POPPE, Hoogleeraar in de Wis- eu Natuurkunde, met pl. 8vo. . . . . » 1,20.

De Tooverkunst en Goochelarij, tot eene leerzame uitspanning voor de Jeugd volgens natuurkundige gronden, in derzelver eenvoudigheid, voorgesteld en verklaard door J. H. M. POPPE, Hoogleeraar in de Wis- en Natuurkunde, met pl. tweede druk. . . » 1,40.

De verrezen GULLIVER, behelzende de zonderlinge *Reizen* en *Avonturen* van den Baron van MUNCHHAUSEN in *Rusland*, *IJsland*, *Turkye*, *Egypte*, *Gibraltar*, in de Kaspische, Middellandsche en Atlantische Zeeën, en door het middelpunt van den berg *Etna* naar de Zuidzee, enz. Benevens het Verhaal zijner Reis naar de Maan en de Hondstar, en burgerlijke en staatkundige gesteldheid aldaar, met vele bijzonderheden van Wezens met kokende Magen, die men hier gewoon is menschen te noemen, enz. enz. Naar den vijfden druk, uit het Engelsch vertaald, en op nieuw met eenige Aanteekeningen vermeerderd, met pl. . . . . » 1,50.

Komieke en *Vermakelijke* BOERENREIS van *Dirk* den *Eenvoudigen* en *zijne zonen*, uit het Overmaasche naar Delft. Tweede druk, met gekl. pl. gr. 8vo. . . . . » 1,80.

BOERT EN ERNST, of uitgezochte Verzameling van aardige Anekdoten, zonderlinge Voorvallen, zeldzame Karaktertrekken, listige Streken, merkwaardige Grappen, geestige Invallen, zinrijke Gezegden, naïve Antwoorden, enz. 2 deelen, gr. 8vo. . . . . . » 3,60.

Huwelijkstrouw, of de Kracht der Vrouwelijke Deugd. Een oorspronke Hollandsche Roman, met titelvignet, gr. 8vo. . . . » 2,50.

H. G. MOKE, Philippine van *Vlaanderen*, of de Gevangenen der Louvre, met vignet, 2 deelen, gr. 8vo. . . . . *f* 4.40.

E. T. W. HOFFMAN, uitgelezene Verhalen, gr. 8vo. . . » 2,20.

W. A. OCKERSE, Lektuur van Smaak, voor Lieden van beschaafden Stand, inzonderheid ook voor Vrouwen. Met portret, 5 stukken in een deel kompleet, gr. 8vo. . . . . » 4,90.

Almanak der Natuur, voor iedere Maand van het Jaar, met 12 Kunstplaatjes. Derde druk, gr. 8vo. . . . . » 1,80.

Hoveniers- of Tuinmans-Zakboekje, behelzende een beknopt en volledig onderrigt van het geen er vereischt wordt in het waarnemen en bearbeiden van eenen Boomgaard, Bloem en Moestuin. Zesde druk, gr. 8vo. . . . . » —,60.

W. GENTMAN, Tuin-Catechismus of oordeelkundige raadgevingen aan Eigenaars en Bruikers van Tuinen, Tuiniers, Warmoesiers, enz.; Waarbij gevoegd is een Tuin-Almanak en lijst van Bloemgewassen, met derzelver voortkweeking, met afbeeldingen van allerlei Tuingereedschappen. Tweede verbeterde druk, gr. 8vo. » —,80.

Onderrigting voor den Land- en Tuinman, bij wijze van Brieven, nieuwe uitgave, gr. 8vo. . . . . » —,90.

J. B. VAN WINTERSHOVEN, Handleiding tot de Kennis van alle in- en uitlandsche Boomen, Planten, Heesters en Gewassen, gr. 8vo. » 3,—.

J. F SERRURIER, Fruitkundig Woordenboek, behelzende al hetgeen betrekking heeft tot de kennis en het huishoudelijk gebruik der verschillende soorten Fruiten, tot het aankweken, veredelen, snoeijen en behandelen van Vruchtboomen; tot het aanleggen van Broeibakken, Trekkassen, Oranjehuizen, enz., en verrijkt met het wetenswaardigste uit het, op last van het Engelsch Gouvernement, uitgegeven werk van W. FORSYTH, over eene nieuwe wijze van boomsnoeijen, en de door hem uitgevondene middelen, om oude, kwijnende, of verwaarloosde Boomen te genezen en op nieuw te doen herleven. 2 Deelen met platen. . . . . » 7,—.

J. F. SERRURIER, Boeren Goudmijn of Handleiding tot de kunst, om van verschillende soorten van Landerijen het meest mogelijke nut te trekken, meer Vee te kunnen houden, dan naar gewoonte, en hetzelve over het geheel beter te kunnen voeden en doelmatiger behandelen; benevens een aantal wetenswaardige bijzonderheden tot den Landbouw betrekkelijk; alles met voorbeelden; op ondervinding rustende opgehelderd, met een aanmoedigende brief van J. KOPS, tweede uitgave, met platen, gr. 8vo. . . . . . » 3,90.

J. C. RIBBE, Handboek voor Veehouders, Landhuishoudkundigen en allen die belang stellen ter onderhouding der Gezondheid, Verfraaijing en veredeling van Paarden, Runderen, Schapen, Zwijnen, Ganzen, Hoenders, Eenden, Kalkoenen, Duiven, enz., met betrekking tot derzelver voortteling, Opkweking, Stalling, en al wat men verders noodzakelijk ter onderrigting dient te weten, met eene aanprijzende voorrede en Aanteekeningen van den Hoogleeraar J. A. UILKENS, gr. 8vo. . . . . » 1,—.

Almanach der Hoveniers, behelzende alles wat men in de Moestuinen, Boomgaarden, Bloemtuinen, Oranjerijen, Kweekerijen, Plantagiën etc. van Maand tot Maand doen, en waarvoor men zorg dragen moet, welke vruchten de Moestuinen en Boomgaarden ieder Maand uitleveren, hoe men vele derzelve des winters kan bewaren; welke Peeren en Appelen ieder Maand rijp en goed zijn om gegeeten te worden, en welke Bloemen in de Bloemtuinen en Oranjerijen, ieder Maand bloeijen. Nog is hier bijgevoegd, een lijst van allerhande vruchten, alsmede een algemeene lijst van alle bekende Inlandsche en Uitheemsche gewassen, met eene korte beschrijving, eene naauwkeurige verhandeling van het broeijen en voortteelen der Ananassen, enz. door BRADLEIJ. Zevende druk. *f* —,80.

F. G. DIETRICH, Huishoudkundige verhandeling over de Moeskruiden en Veldvruchten of aanwijzing om alle soorten van versche en gedroogde Veldgewassen langen tijd goed te houden, en voor bederven, bevriezen of verrotten te bewaren. 8°. . . . *f* 1. 50.

Vrolijke Avonturen of kluchtige verhalen uit de Veteranen dienst van den Serjant Hans onversaagd met platen 8°. . . . . *f* 1. 80.

